

Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

1921 оной ... 21-һээ гарана | № 264 (15887) | 1981 оной ноябриин 18, среда | Сэн 2 мүнгэн.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИ

СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сесси ноябриин 17-до Москвада, Кремлиин Ехэ ордондо хүдэлмэреэ эхилбэ. СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын түрүүшын заседани үглөөнэй 11 часта нээгдээ.

(ТАСС).

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ПЛЕНУМ ТУХАЙ ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

...ПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум 1981 ...ноябриин 16-да болоо. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо, СССР-эй Гос...ай түрүүлэгшэ нүхэр **Н. К. Байбаковой** «1981 ...85 онуудта СССР-эй Экономическа ба соци...а хүгжэлтын гүрэнэй түсэб болон, 1982 оной ...Р-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын ...нэй түсэб тухай», СССР-эй финансын министр ...р **В. Ф. Гарбузовай** «1982 оной СССР-эй Гү...й бюджет тухай» элидхэлнүүдые Пленум шаг...

...ПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр **Л. И. Брежнев** Пленум дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлээ. Үгэнь хэблэлдэ толилогдоно.

Нүхэдүүд: **Г. В. Романов**—КПСС-эй Ленинградска обкомой нэгэдэхи секретарь, **Т. Я. Киселев**—Белоруссиин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, **Г. А. Алиев**—Азербайджанай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, **О. С. Мирошхин** — Казахстанай Компартиин ЦК-гай хоёрдохи секретарь, **П. П. Гришкявичус** — Литвагай Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, **В. С. Мураховский** — КПСС-эй Ставрополиин крайкомой нэгэдэхи секретарь, **Е. В. Качаловский**—Украиныи Компартиин Днепропетровско обкомой нэгэдэхи секретарь, **Б. Е. Щербина**—нефть ба газай промышленностиин предприятинуудые барилгын министр, **В. Н. Голубева**— В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Ивановска камвольно комбинадай нэхэгшэ, **К. Н. Беляк**—мал ажалай ба тэжээл үйлэдбэрилгын машина бүтээлгын министр, **Н. Д. Худайбердыев**—Узбегэй ССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаһан байна.

КПСС-эй ЦК-гай Пленум зүбшэн хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар зохихо тогтоол абаба, тэрэнь хэблэлдэ толилогдоно.

Энээгээр Центральна Комитедэй Пленум хүдэлмэреэ дүүргэбэ.

1981—1985 ОНУУДАЙ СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЭЙ, 1982 ОНОЙ СССР-эй ЭКОНОМИЧЕСКА БА СОЦИАЛЬНА ХҮГЖЭЛТЫН ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБЭЙ, 1982 ОНОЙ СССР-эй ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕДЭЙ ПРОЕКТНҮҮД ТУХАЙ КПСС-эй ЦК-гай ПЛЕНУМЭЙ

ТОГТООЛ

...—1985 онуудай СССР-эй ...ческа ба социальна хүг... гүрэнэй түсэбэй, 1982 ...ССР-эй Экономическа ба ...а хүгжэлтын гүрэнэй тү... 1982 оной СССР-эй Гүрэ...жедэй проектнүүдые гол ...йшааха.

...гдаһан проектнүүдые ...Верховно Соведэй үзэм...бихыень СССР-эй Ми...үдэй Соведтэ даалгаха.

...дын болон гадаадын поли... талаар партиин XXVI ...эрэ найрүүлагдаһан стра...э хараа шугамые болото ...бэелүүлхэ, коммунис бай...ын зорилгонуудые шиид...лаар КПСС-эй ЦК-гай По...ой ажал ябуулгые бүрин ...һайшааха.

...ги дээрэ КПСС-эй ЦК-гай ...ына секретарь нүхэр Л. И ...эй хэлэһэн үгэ дотор най...һан захяа заабаринуудые, ...нуудые хүтэлбэри болгон, ...республиканудай Ком...удай ЦК-нууд, партиин крайкомууд, обкомууд, окружкомууд, горкомууд ба райкомууд, партийна организацинууд, совет, профсоюзай болон комсомолой органууд, министерствэнүүд болон албан зургаанууд энэ жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар түгэсхэлгэдэ, 1982 оной түсэбые, бүхы табан жэлэй даабаринуудые дүүргэлгэдэ, үлүүлэн дүүргэлгэдэ анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Иимэ зорилготойгоор арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, тэрэниие үрэ түгэс болгохо гэһэн партиин гол шухала заабарие бэелүүлхын тула бүхы хүсэлэл оролдолгонуудаа элсүүлхэ. Эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхахын, арадай ажахын бүхы һалбаринуудта ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, продукци ехээр гаргахын, шанарыень һайжаруулхын тула бии байгаа арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэхэ. Капитальна барилгые нилээд һайжаруулха талаар онсо анхарал хандуулагдаха ёһотой. Металл, түлишэ, электрын элшэ хүсэ, түүхэй эд болон материалнуудые, мүнгэн һангай ба ажалай нөөсэнүүдые нарин һайнаар, гамтайгаар гаргашалха талаар шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ, манай экономикын гаргаша багатай, арьбан байхын тула бүхы юумэ хэхэ. Эрдэм наукын үрэ үрые дээшэлүүлхэ, эрдэм-шэнжэлгын, проектнэ болон конструкторска эмхинүүдэй ажал ябуулгануудай улам ашаг ехэтэй үрэ дүнгүүдые туйлаха. Түсэблэлгэ болон экономико хүтэлбэрилгые саашадань һайжаруулха, ажахы эрхилэлгын түхэл шэнжые, арга онолнуудые гүрэнишүүлхэ талаар хүдэлмэреэ эршэмтэйгээр ябуулха.

Гадаадын экономическа холбоо барисаанай ашаг үрые дээшэлүүлхэ, нэн түрүүн социалис оронуудтай харилсаагаа үргэдхэхэ.

Ороной экономическа хүсые үргэдхэхэ, промышленна ба хүдөө ажахын үйлэдбэрие, түлишын-элшэ хүсэнэй комплексые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ, эдеэ хоолой асуудалые шиидхэхэ, совет хүнүүдэй ажабайдалай материальна ба соёлой хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ талаар партиин хараалһан асари ехэ зорилгонууд болбол нөөсэнүүд болон арга боломжонуудаа бүри гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ талаар хүсэлэл оролдолгонуудаа арьбадхаха эрилтэ һалбари бүхэнэй, союзна республика, хизаар, область, город болон район бүхэнэй, бүхы ажалша коллективүүдэй урда табина гэжэ КПСС-эй ЦК тэмдэглэнэ. Энээнтэй дашарамдуулан, үйлэдбэриин участок бүхэндэ, хүтэлбэрилгын бүхы шатануудта эмхидхэлые, бүтээсэ шадабарие дээшэлүүлгын, гүрэнэй ба ажалай журам заршам бэхижүүлгын хэрэгтэ гол анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Коммунистнууд, бүхы ажалшад социалис мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, арбан нэгэдэхи табан жэлдэ габшагайгаар ажаллан, КПСС-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө тэмсэлдэ шэнэ амжалтануудые туйлаха байха гээд батаар найдажа байһанаа КПСС-эй Центральна Комитет мэдүүлнэ.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

...тэ нүхэдүүд!

...-эй XXVI съездһээ ...гэрһэн саг соо по..., эмхидхэлэй ба ...ехэ хүдэлмэри ябуу... Олониитын ажалай ...политическэ үүсхэл ...урган бадараа. Со...ы һайн һайхан мэ...гээр, хүсэ шадал... найдалтайгаар ...табан жэлдэ оробо. ...я табиһан коммунис ...алтын ехэ ба орёо ...нуудай амжалтатай...идхэгдэхэ байһанда ...гүнзэгы сэдьхэлһээ ...

...тральна Комитедэй ...енумые съездын хү...иин үргэлжэлэл мүн ...боложо болоно. Съезд ...идэ наядахи онуудай ...ческа политикые ...һан, ороной экономи...а социальна хүгжэл...э шэглэлнүүдые ба... байтаабди. Мүнөө, ...эй ЦК-гай Пленум ...элжээтэ алхам хэхэ...идэ табан жэлэй тү...проектые зүбшэн хэл... байнабди. Наядахи ...түрүүшын хахадта ...аар партиин XXVI ...дээрэ найруулагдаһан ...заабаринууд тэрээн до...подхогдохо байна.

...лан болон СССР-эй ...рнүүдэй Соведэй зүб...лсэлгэдэ табиһан ма...уудые хаража үзэ... 1981—1985 онуудай ... даабаринууд гол ...съездын эрилтэнүүд...араллана гэһэн тоб... КПСС-эй ЦК-гай По...о хэбэ. Нүхэдүүд, ...даа түсэбые сэгнэл...эн шухала юумэн бо...

...тэ табан жэлэй гол ...ые шиидхэхэ арга ол...харгы замууд проект ...т доор хараалагдан... Ороной экономическа хүсые үргэдхэхэ, арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ талаар партиин хараа шугам батадхагдана. Социальна программын талаар съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгые проект хангаха арга олгоно. Промышленность болон хүдөө ажахы хурдан түргэнөөр хүгжөөгдэхэ юм. Капитальна һомололгонуудые ехэдхэхэ хэмжээнүүд абтана. Сибирь болон Алас-Дурна зүгые ашаглаха талаар шэнэ ехэ алхам хэгдэжэ байна. Союзна республика бүхэнэй экономико саашадаа хүгжөөгдэхэ. Ороноо хамгаалха эрилтэ хэрэглэмжэнүүд найдамтайгаар хангагдана.

Энээндэ үндэһэлэн, КПСС-эй ЦК-гай Политбюро арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбэй, мүн 1982 оной түсэбэй ба бюджедэй проектнүүдые бүхы дээрэнь һайшаагаад, эдэ документнүүдые партиин Центральна Комитедэй Пленумэй үзэмжэдэ табина.

Ямар хүшэр хүндэ эрхэ байдалда табан жэлэй түсэбэй табигдаһые нүхэр Н. К. Байбаковой элидхэлһээ харагдана. Энэнь хоёр бүлэг шалтагаануудтай холбоотой юм.

Бүхыдөө гэхэ гүали зарим хүбяараа манай хиналтада ородоггүй арга нүхэсэлнүүд экономикын хүгжэлтэдэ нүлөөлдэг байна. Гурбан жэл улаа дараалан ган гасуур боложо, хүдөө ажахыда, тиимэһээ бүхы экономикодо ехэ гарза хохидол ушаруулаа. Түсэбүүдые зохёон табихадаа, уласхоорондын байдалай түгшүүрилтэй болоһые хараадаа абаха ушартай болоһомнай элитэ.

Ондоошье юумэн нүлөө үзүүлнэ. Арадай ажахын хүгжэлтын мүнөөнэй үе шатын табидаг шэнэ эрилтэнүүд тухай бидэ тон зүбөөр хэлэдэг байнабди. Гэбэшье ажахын ажал ябуулгын ба экономическа ухаан бодолой түхэл шэнжэ, түсэблэлгын арга онолнууд ба хүтэлбэрилгын гүримай хангалтагүй удаанаар шэнэдхэгдэн хубилгагдажа байһаниинь халагламаар.

Эдэ бүгэдэ табан жэлэй түсэбэй проектдэ нүлөө үзүүлэнгүй байжа шадахагүй. Түсэб хүшэр хүндэ, орёо ехэ байна. Теэд энээнһээ ямар тобшолол хэлтэйб? Тэрэниие бэелүүлхын тула хүсэлэл оролдолгонуудаа хоёр, гурба дахин эршэдхэхэ хэрэгтэй бшуу. Ажахые эрхилэлгын түхэл маягые, арга онолые дары хубилгаха шухала.

Саашадаа Л. И. Брежнев ажахын байгуулалтын эгээн гол шухала асуудалнуудта, тэдэниие шиидхэхэ харгы замуудта тогтожо хэлэбэ.

Эдеэ хоолһоо эхилхэмни гэжэ тэрэ хэлээ. Эдеэ хоолой асуудал — ажахыншье, политическэшье талаараа — бүхы табан жэлэй гол шухала асуудал болоно. Хүдөө ажахын үйлэдбэрие хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ гээшэ тэрэниие шиидхэлгын үндэһэ һуури мүн. Түсэбэй проект дотор иимэ хүгжэлтэ туйлагдахаар хараалагдана. Табан жэлэй турша соо орооһо хуряажа абалга жэлдээ дунда зэргээр 35 миллион шахуу тонноор, харин мяха үйлэдбэрилгэ 2 миллионһоо үлүү тонноор дээшэлүүлэгдэхэ ёһотой. Хартаабха, овощ болон үрэ жэмэс үйлэдбэрилгэ нилээд ехэдхэгдэхээр хараалагдаа.

Түсэбтэ табан жэл үргаса муугай жэлээр эхилбэ. Зүгөөр энэ ушар эдеэ хоол үйлэдбэрилгые хурдан түргэнөөр, тогтууритай һайнаар дээшэлүүлхэ гэһэн манай захяа заабаринуудые буруу һургэжэ шадахагүй, шадахашье ёһогүй.

Олон жэлэй дүй дүршэлэй харуулһанай ёһоор, манайда хүдөө ажахыда таарамжагүй сагай уларил жэл үнгэрөөд лэ шахуу тохёолдодог байна. Тиимэһээ тэрэниие онсо ушар бэшэ, харин манай уларилда тон юрын үзэгдэл гээд тоолохо хэрэгтэй.

Мүнөөдөө сагай уларилые мэдэлдээ абажа шададаг болоодүй байһан дээрэһээ хүдөө ажахын хүдэлмэрие хангалтагүй сагай уларилда улам шадамараар тааруулжа һураха хэрэгтэй. Энэнь нютаг нютагуудые бүри нариинаар түсхай шэглэлтэй болгохые хараална. Энэнь шииг нойто багатай, мүн бороо хуратай сагташье һайн ургаса үгэдэг ургамалнуудые тарихые, агротехническэ тиимэ арга хэрэглэхые хараална. Энэнь зохихо оньһон техникэ бүтээн гаргажа, һайнаар хэрэглэхые хараална. Эдэ бүгэдэ газар тарялангые шанаржуулан һайжаруулгые хүгжөөхэтэй хамта улам ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг боложо байһан үтэгжүүлгэнүүдые бүри ашаг үрэ түгэсөөр хэрэглэхэ, сагай уларилһаа хүдөө ажахын дуллыдалгые бага болгохоло түһэлхэ байна.

Хүдөө ажахын даабаринуудые, гүрим хэмжээнүүдые, показательнуудые зохёохолоо. Түс районой эрхэ байдалда эгээл таарама, эгээл болото эрхэ байдалые анхаралтайгаар хараада абаха шухала. Хүдөө ажахыда хабаатай хүнүүдэй хүдэлмэри тухай нэгэ жэлэй үрэ дүнгүүдээр хэлэжэ болохогүй. Һайн, мүн муушье сагай уларилда тэдэнэй ямар амжалта туйлаһыень, эдэнэй ажал хэрэгэй үрэ дүнгүүдэй хэр тогтууритай, жэгдэ һайн байһые хараада абажа, хүнүүдые, тэдэнэй ажалые сэгнэхэ хэрэгтэй.

Казахстанай тарялангшад тогтууритай һайн хүдэлмэриин жэшээ харуулна. Арбадахи табан жэлдэ республика таряа хуряажа гүрэндэ худалдаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээд, болото дээрээ жэл бүри 1 миллиард пүүд таряа гүрэндэ худалдаһан байгаа. Энэ жэлдэ айхабтар хүшэр хүндэ сагай уларилда хүдэлбэшье, Казахстанай ажалшад 960 миллионһоо дээшэ пүүд таряа тушаагаа. Нүхэдүүд, энэ халаа ехэ илалта болоно.

Ган гасуур жэлэй бэрхэшээл түбэгүүдые гаталан дабажа, Украинын ажалшад таряа худалдаха талаар тогтоогдоһон даабаряа дүүргэжэ, 827 миллион пүүд орооһо гүрэнэй амбаарта хааба. Урдынхидал мэтэ, Узбекистанай хлопок үргүүлагшад, Грузиин сай тарингшад. эдэ республиканудай хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд һайнаар ажаллаа.

Белоруссиин, Литвагай, мүн Ставрополиин, Кубаниин, Ростовско, Тюменскэ, ба Россиин Федерациин бусад хэдэн областьнуудай ажалшад горитой ехэ амжалтануудые түйлэба. Тэдээндэ сагай уларил һайн байгаа гэхын аргагүй, зүгөөр эдэ республиканудай, областьнуудай туйлаһан амжалтанууд ехэ хүндэдэ хүртэмэ байна.

Азербайджанай ажалшад хүдөө ажахын бүхы ургамалнуудые тарижа ургуулгые дээшэлүүлхэ талаар хоёр табан жэл соо найдамтай үрэ дүнгүүдые туйлана. Энэ жэлдэ сагай уларилай хэды хүшэр бэрхэшээлтэй байгаашье һаань, таряанай, хлопогой, виноградай, овощой үндэр баян ургаса хуряагдаба.

Энэ табан жэлэй түрүүшын жэлдэ ехэ амжалта туйлаһан коммунистнуудые, бүхы ажалшадые КПСС-эй ЦК-гай Пленум амаршалха эрхэтэй гэжэ һананаб. Эдэнэртэ шэнэ ехэ илалтануудые туйлахыень хүсэнэб.

(Эхин. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссида

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин заседани 1981 оной ноябриин 16-да болобо.

КПСС-эй XXVI съездын һүүлээр Центральна шалгалтын комиссиин ажал ябуулга тухай комиссиин түрүүлэгшэ **Г. В. Сизовой** хэһэн мэдээсэл заседани дээрэ шагнагдаа.

КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин хүдэлмэриин 1982 оной түсэб заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, баталагдаһан байна.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ЗАСЕДАНИ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй ээлжээтэ заседани КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидат, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо В. В. Кузнецовой түрүүлэлгэ доро ноябриин 16-да Кремль соо болобо.

КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1981 он) Пленумэй дүнгүүдые, Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгые Президиумэй гэшүүд гүнзэгы сэдьхэлһээ урма баяртайгаар угтаба. Тэрэнэй хэлэһэн үгэ дотор ороной экономическа ба социальна хүгжэлтын үндэһэн шухала асуудалнууд али бүхы талаһаа шэнжэлэгдээ, арбан нэгэдэхи табан жэлэй түсэбэй проектдэ дэлгэрэнгы политическэ сэгнэлтэ үгтөө.

Түсэблэлгэдэ, хүтэлбэрилгэдэ, ажахы эрхилэлгэдэ ушарһан бэрхэшээл түбэгүүдтэ, дутуу дунданнуудта анхарал хандуулагдаа, эдэниие усадхаха замууд заагдаа. КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй абаһан шиидхэбэринүүд, нүхэр Л. И. Брежневэй үгэ дотор найруулагдаһан захяа заабаринууд, тобшололнууд, һайнаар хүдэлхэ, ехэ үүсхэл эдэбхи гаргаха, бүхы участогуудта эмхидхэл, жэшээтэ һайн хандаса, жаяг журам хангаха, абтаһан шиидхэбэринүүдые заабол дүүргэхыень туйлаха тухай тэрэнэй табиһан зорилго КПСС-эй XXVI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар совет хүнүүдэй зохёохы хүдэлмэриие саашадань үргэнөөр дэггэрүүлгын шэнэ хүсэтэ түлхисэ болохо ёһотой гээд найдажа байһанаа мэдүүлээ.

СССР-эй арбадахи зарлалай Верховно Соведэй зургаадахи сессие үнгэргэлгэдэ хабаатай асуудалнуудые Президиум хаража үзэбэ.

Ороной гүрэнэй засагай дээдын зургаанай сессиин зүблэхэ зүйл ба хүдэлмэриин гурим тухай дурадхалнууд зүбшэгдэжэ, һайшаагдаһан байна. Эдэ асуудалнуудаар В. В. Кузнецов заседани дээрэ үгэ хэлэбэ.

1981—1985 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые, 1982 оной СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбые, 1981 оной түсэбэй дүүргэлтын ябасые, 1982 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедые, 1980 оной бюджедэй гүйсэдхэл тухай тоосооe уридшалан хаража үзэхэ талаар СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай Түсэблэлгын-бюджетнэ, саг үргэлжын бусад комиссинуудай хүдэлмэреэ дүүргэһэн тухай асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Палатануудай Түсэблэлгын-бюджетнэ комиссинуудай түрүүлэгшэнэр Г. И. Ващенко болон Н. И. Маслениковай хэһэн мэдээсэлнүүдые хаража үзэбэ.

Палатануудай Түсэблэлгын-бюджетнэ ба саг үргэлжын бусад комиссинууд ашатай туһатай ехэ хүдэлмэри хээ гэжэ заседани дээрэ тэмдэглэгдээ. Түсэбүүд болон бюджедэй проектнүүдые уридшалан хаража үзэхэ үедөө саг үргэлжын комиссинууд үйлэдбэриин ашаг үрэ болон продукциин шанарые дээшэлүүлхэ талаар манай партиин залан сэхэ захяа заабарие амжалтатайгаар бэелүүлхын тула нэмэлтэ нөөсэнүүдые элирүүлжэ шадаһан байна.

Удаань СССР-эй Верховно Соведэй табадахи ба зургаадахи сессинүүдэй хоорондохи үе соо баталагдан абтаһан Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые СССР-эй Верховно Соведэй баталамжада табиха тухай асуудалаар СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. П. Георгадзе мэдээсэл хэбэ.

Президиумэй заседани дээрэ гүрэнэй ажабайдалай бусад зарим асуудалнууд хаража үзэгдөө.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүд Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, В. В. Щербицкий, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүндэ кандидадууд Т. Я. Киселев, Ш. Р. Рашидов, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшонор М. А. Яснов, А. В. Ватченко, И. Е. Поляков, П. Г. Гилашвили, И. Б. Усманходжаев, Президиумэй гэшүүд В. И. Конотоп, Р. М. Мусин, СССР-эй Верховно Сүүдэй түрүүлэгшэ Л. Н. Смирнов, СССР-эй Генеральна прокурор А. М. Рекунков, СССР-эй хэдэ хэдэн министерствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд зүблэхэ зүйлэй асуудалнуудые хаража үзэлгэдэ хабаадаһан байна.

(ТАСС).

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ НАЦИОНАЛЬНОСТЬНУУДАЙ СОВЕДЭЙ МАНДАТНА КОМИССИИН ЗАСЕДАНИ

СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй Мандатна комиссиин заседани ноябриин 16-да Кремль соо боложо, гаража ошоһон депутадуудай орондо зарим һунгуулиин округуудта һунгагдаһан депутадуудай этигэмжэ түлөөлэлгэнүүд шалгагдаһан байна.

Комиссиин түрүүлэгшэ А. Г. Коркин заседани хүтэлбэрилэн үнгэргөө.

(ТАСС).

ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СЕССИДЭ ХАБААДАХААР

ороной зүг бүриһөө ерэһэн депутадууд Москвагай Улаан талмай дээрэ сугларна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: бүлэг делегадууд Кремлиин дэргэдэ.

Фототелеграфаар абтаба.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Эрхим шанартай эдеэ хоолой зүйлнүүдээр арад зониие таhалгаряагүй хангахын тула хүдөө ажахын, мүн бусад олон hалбаринууд hайнаар хүдэлхэ зэргэтэй гэжэ Л. И. Брежнев заагаа. Эгээл тиимэhээ партиин XXVI съезд эдеэ хоолой комплексно программые бэлдэжэ, табан жэлэй түсэбтэ оруулха шухала гэжэ тоолоhон байна.

Нимэ программа табиха гээшэ тон зохёохы, нюуhанайшье үлүү, орёо нарин хэрэг болоно бшуу. Энэнь хүсэлэл оролдолгонуудые хүдөө ажахыда, тэрэниие хангадаг промышленностиин hалбаринуудта, хүдөө ажахын продукци бэлэдхэлгын, хадагалалгын, буйлуулан болбосоруулгын, зөөлгын, худалдаа наймаанай эмхи зургаануудта хамтаруулан нэгэдүүлхэ ёhотой. Ямар юумэн онсо шухалаб гэхэдэ, тэрэ дурсагдаhан бүхы hалбаринуудай хүдэлмэриие эдеэ хоолоор оронойнгоо эрилтэнүүдые хангаха гэhэн эсэсэй ниитэ нэгэн үг зорилгодо хабаадуулха ёhотой.

Программа зохёон табихадаа, агропромышленна комплексын байгууламжые наринаар бодомжолжо үзэхэ, тэрээн дотор бии байгаа тааруу бэшэ ушарые усадхаха зэргэтэй. Хүдөө ажахые үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдээр хангадаг, мүн бүри hайнаар буйлуулан болбосоруулдаг, хүдөө ажахын продукциие гутаангүй хадагалдаг hалбаринуудые хүгжөөлгэдэ улам ехэ нөөсэнүүдые hомолхоор зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдаhан түсэб дотор хараалагдана. Энэ замаар саашадаашье дабшажа, элеваторнууд болон холодильнигуудай хэмжээе эршэмтэйгээр үргэдхэхэ, транспорт (илангаяа тусхай шэглэлтэй), амhарта болон продукци илгаан сэбэрлэлгэдэ хабаатай дутуу дунданууды усадхаха хэрэгтэй.

Гүрэндэ худалдалгын гуримые эрид hайжаруулха шухала. Мүнөө үедэ гүрэндэ тушаагдаhан бүхы шахуу таряан элеваторнуудта (олохон ушарта айхабтар холо газарта) зөөгдэнэ, зүгөөр уданшьегүй энэ ороohоной бага бэшэ хубинь hөөргөө асарагдадаг юм. Юрэдөөл, хойшодоо томо ехэ элеваторнуудые барихаhaа гадна, колхоз, совхозуудта дүтэ шадар бишыхан түхеэрэлгэнүүдые, мүн холимог тэжээлэй цехүүдые барижа эхилхэ шухала. Һү буйлуулха, үхэр мал үүсэлхэ, мяха буйлуулан болбосоруулха талаар имагтал томо ехэ предприятинүүдые бариhанай үлүү гэжэ hанагдана. Үхэр мал болон hү олохон ушарта хэдэн зуугаад километртэ зөөхэ ушар гарана бшуу. Энэнь мүн лэ гээгдэлнүүдые, аша үрэгүй гаргашануудые үүдхэнэ. Элэниие эрид хороохо хэрэгтэй, хороожошье болоно.

Үгышье hаа үшөө нэгэ асуудал. Хэнэйшье мэдэhээр, олон городуудта хартаабха болон овощ хадагалхадаа ехэ гээгдэлдэ оруулдаг байна. Энээниие заhахын тула овощ хадагалха байрануудые барилгада капитальна hомололгые 1,6 дахин, ажахынууд хоорондо хатуу хушалтатай харгынуудые барилгада — 1,4 дахин ехэ болгохоор түсэбэй проект дотор хараалагдана. Тиихэдээ овощехранилищинуудые гансашье городуудта бэшэ, харин колхоз болон совхозуудта бариха хэрэгтэй. Энэмнай хэрэгтэй болоходонь продукциие сэхэ магазин болон столовонуудта зөөхэ арга олгохо, мүн гээлтэ нилээд хороохо байна бшуу.

Хүдөө ажахын машина бүтээлгын байдал хаража үзэхэдөө, техническэ хэм хэмжээень дээшэлүүлхэ, машинануудай найдамтайгаар, удаан саг соо хүдэлхэ аргыень hайжаруулха зорилго Л. И. Брежнев табиhан байна. Харин энэ асуудалые имагтал шэнэ заводуудые барилгаар шиидхэжэ болохогүй гэжэ тэрэ хэлээ. Тиимэhээ хүдэлжэ байгаа предприятинүүдай хүдэлмэриие hайжаруулха хэрэгтэй. Нимэ арга боломжонууд бии гээшэ. Имагтал энээндэ табан жэлэй түсэб шэглүүлнэ ха юм. Министрнүүд нүхэд А. А. Ежевский, К. Н. Беляк, Л. И. Хитрун гэгшэд; СССР-эй Госплантай хамта энэ асуудал түргэн шиидхэхэ, тиигэжэ эндэ гүрим журам байгуулха зэргэтэй.

Эдеэ хоолой программые зохёон табихадаа, экономическа онол арганууд болон хүтэлбэрилгын, тэрэ тоодо бүхыдөө хүдөө ажахые болон агропромышленна комплексые хүтэлбэрилгын гуримые нарижуулан hайжаруулха гэхэ мэтэ томо гол асуудалнуудта шухала анхарал хандуулха ёhотой. Нютагуудтахи хүтэлбэри тухай мүн лэ эндэ хэлэгдэнэ гээшэ.

Гектар бүхэндэ ямар ургаса тарихаб, энэ тэрэ хүдэлмэриие хэдыдэ эхилхэб гэhэн асуудалнуудые өөhэдөө колхоз болон совхозууд шиидхэхэ зэргэтэй гээшэ. Хүтэлбэрилгын районно шатые али бүхы аргаар бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Тиигэжэ хүдөө ажахын үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэнь болгохо ябадалда бүри эдэбхитэйгээр туhа хүргэхэ, колхоз болон совхозуудай, агропромышленна комплексэй бүхы шатануудай эдэбхи үүсхэл урмашуулха, тэдэниие гүйсэд түйлагдаадүй дүнгүүдэй түлөө бэшэ, харин эсэсэй үндэр үрэ дүнгэй түлөө ажаллахыень баадхаха эрхэ байдал байгуулха ёhотой.

Тус асуудалай удха шанарые хараадаа абажа, КПСС-эй ЦК-гай Политбюро эдеэ хоолой программые КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ пленумүүдэй нэгэн дээрэ зүбшэн хэлсэхые дурадхана. Энэ дурадхалые партиин Центральна Комитет дэмжэхэ байха гэжэ этигэжэ байhанаа элирхэйлэгдэhэн гээшэ. Үнэхөөрөө арад зоной эгээл амин шухала хэрэглэмжэнүүдые хангахаhaа ондоо тон шухала, бүри аша туhатай хэрэг гэжэ үгы ха юм.

Эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгада үзэгдэдэг таhалдалнуудые шадаал hаа түргэнөөр усадхахын түлөө түргэн хэмжээнүүдые КПСС-эй Центральна Комитет болон СССР-эй Министрнүүдэй Совет абаhан байна гэжэ саашань Л. И. Брежнев хэлээ. Нютагуудай эдеэ хоолой нөөсэнүүдые, тэрэшэлэн хамhабариин ажахынуудай арга боломжонуудые улам бүри гүйсэдөөр хэрэглэхэ хэрэгтэй гэжэ тэрэ онсолон тэмдэглэбэ. Энэ хэрэгтэ районо, городской партийна болон совет органуудай, промышленна предприяти болон нэгэдэлнүүдэй, колхоз болон совхозуудай эдэбхи үүсхэл ба hубэлгэн шадабаритай ябуулганууд али болохоор дэмжэхэ хэрэгтэй.

Бүхыдөө, хүдөө ажахын, тэрэниие хангадаг hалбаринуудай урда үшөөл олон хэрэгүүд байhаар. Тиихэдээ тэдэмнай орёо хэрэгүүд болоно. Гэбэшье тэдэниие манай парти, манай арад шиидхэжэ шадаха гэжэ бата найдамтайгаар хэлэжэ шадаха байнаб.

Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ дотор промышленность, транспорт болон холбооной урда табигдажа байгаа зорилгонууд ехэ hуури эзэлээ.

Арадай бүхы ажахыда хабаатай, тэдэ зорилгонуудай нэгэн гэхэдэ, **түлишын-элшэ хүсэнэй комплексые** амжалтатайгаар хүгжөөлгэ мүн болоно. Элшэ хүсэ ба түлишэ, илангаяа газ үйлэдбэрилгые нилээд ехээр дээшэлүүлхэ гээд түсэб дотор хараалагдана. Гэбэшье ороной хэрэглэмжэнүүд байал түргэнөөр ургадаг байна. Тиимэhээ түлишэ ба элшэ хүсэ алмахын тула бии байгаа бүхы онол хэрэгсэлнүүдые ба урмашуулгын аргануудые хэрэглэлгэдэ түсэб ехэ анхарал хандуулна. Гэхэтэй хамта түлишэ ба элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ даабаринууд үлүүлэн дүүргэгдэхэ ёhотой. Энэмнай ажахын түбэй зургаануудай шухала анхарал оролдолгын нэгэниинь мүн болоно. Ороноо таhалгаряагүйгөөр нефть, нүүрhэн, газ болон электрын элшэ хүсөөр хангалгын түлөө, аха дүү оронуудта, мүн Дэлхэйн дэлгүүр дээрэ хэрэгтэй хэмжээн соонь түлишэ худалдаха ябадал бэелүүлгын түлөө харюусалга нэн түрүүн нүхэд Н. А. Мальцев, Б. Ф. Братченко, П. С. Непорожний, Б. Е. Щербина болон В. А. Динков гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг министерствэнүүдтэ даалгагдана.

Баруун Сибириин баялигуудые нээhэн газ ба нефть олзоборилогшодой, барилгашадай баатар габьяата хүдэлмэриие манай орон үндэрөөр сэгнэдэг. Арбан нэгэдэхи табан жэлдэ манай урта бүри томо зорилгонууд гаража ерэнэ. Шэнэ хэбтэшэнүүд ашаглагдаха ёhотой болоно. Баруун Сибирь — Центр гэhэн магистральна табан ехэ газопровод, мүн гадаадада газ дамжуулха Уренгой - Ужгород гэhэн газопровод барижа, ашаглалгада тушааха. Эдэнэй табан жэлэй гол шухала барилганууд байhаниинь эли бшуу. Тиимэhээ заатагүй тэдэ болзор соогоо дүүргэгдэхэ ёhотой. Энэ зорилгоёо барилгашад нэрэтэй солотойгоор бэелүүлхэ байха гэжэ манай ниитэ найдалые элирхэйлхыемни зүбшөөгыт.

Ерээдүй тухай хөөрэхэдөө, Баруун Сибирьтэ газ, нефть болон конденсадай нөөсэнүүдые hаяхан тодорхойлhон ушар байгаалиин баялиг баратдашагүй гэжэ үшөө дахин харуулаа гээд Л. И. Брежнев мэдээсэбэ. Манай орондо бии байгаа нөөсэнүүд ерээдүй тээшэ бидэнэй найдамтайгаар хараха арга олгоно. Тэдэниие гансал эзэн ёhoop, бодомжотойгоор ашаглаха хэрэгтэй. Түлишын-элшэ хүсэнэй комплексые, элшэ хүсэ гаргаха шэнэ арга нүхэсэлнүүдые олохо ябадалые оруулалсан, хүгжөөхэ талаар хүсэл оролдолгоёо hуларуулжа болохогүй. Энээнтэй хамта элшэ хүсые гамнаха техникэ болон технологи түргэнөөр нэбтэрүүлхэ хэрэгтэй.

Эдэ — арадай ажахын хүгжэлтын гол зорилгонууд мүн. Тэдэ республиканска, областной, городской партийна организацинуудай, ажахын бүхы органуудай, научна эмхи зургаануудай гол анхаралда саг үргэлжэ байха ёhотой. Тиимэл байха гэжэ КПСС-эй ЦК этигэнэ.

Табан жэлэй үшөө нэгэ шиидхэхы участок гэхэдэ, **капитальна барилга** болоно. Капитальна hомололгонуудые багашагаар дээшэнь болгохо зуураа, гол фондинуудые ашаглалтада оруулалга нилээд ехэ болгохоор хараалагдаhан ушар хадаа табан жэлэй болон 1982 оной түсэбэй проектнүүдэй онсо илгаань болоно гээшэ. Анха түрүүн табан жэлэй болзорто хараалагдаhан капитальна hомололгонуудай болон барилга-хабсаралтын хүдэлмэриин хэмжээе 30 миллиард түхэригөөр бага болгохо гэhэн правительствын дурадхалые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро дэмжэhэн байна. Энэ юун дээрэhээ болооб?

Бии байгаа материальна болон ажалай нөөсэнүүд, барилгын эмхинүүдэй хүсэ шадал, тэрэшэлэн дүүргэгдээгүй барилгын нилээд горитой хэмжээнүүд хараада абтаhан байха юм. Үнэн дээрээ мүнөө капитальна барилгын бодото дээрээ бэелүүлэгдэмээр, али бүхы талаhаа hайнаар хангагдаhан түсэб бии болонхой. Энэмнай hайнаар хүдэлхын тула хэрэгтэй эрхэ байдал байгуулжа үгэнэ гээшэ.

Орон доторнай hайнаар хүдэлдэг коллективүүд олон. Жэшээнь, табан жэлhээ табан жэлдэ түсэблэгдэhэн барилгануудаа саг соонь гү, али болзорhоонь урид ашаглалгада оруулдаг Ленинградай «Главзапстрой», Новолипецкэ металлургическа заводой барилгашад болон хабсаргагшад, Украинын үнгэтэ металлургиин, Белоруссиин хүнгэн промышленностиин барилгашад болоно. Эдэ коллективүүдhээ hургаал абамаар, абаха хэрэгтэйшье.

Гэбэшье хаа хаанагүй нигэжэ хүдэлдэггүй байна. Объектнүүдые ашаглалгада оруулха талаар гээгдэлдэ opohon хэдэ хэдэн министерствэнүүдые Л. И. Брежнев шүүмжэлээд, нимэ байдалые түргэн заhахыень министрнүүд П. С. Непорожний, Н. В. Голдин, Г. А. Караваев, А. М. Токарев гэгшэдые уряалhан байна. Имагтал ашаглалгада оруулагдаха барилганууд дээрэ ажалай, материальна болон мүнгэ зөөриин нөөсэнүүд ехэнхидээ гулидхагдаха, түргэн ашаглалгада оруулхын түлөө хэрэгтэй бүхы юумэн үгтэхэ ёhотой гээшэ. Энээнэй тула барилгын организацинуудай түргэн байраа hэлгэхэ арга дээшэлүүлхэ, техникэ болон кадрнуудые саг соонь зөөхэ хүдэлмэри бэелүүлхэ хэрэгтэй болоно.

Үйлэдбэрилтын хүсэнүүдые саг соонь ашаглалгада оруулха гээшэ энээнhээ бага бэшэ удха шанартай зорилго мүн. Энээнтэй дашарамдуулан, компенсационно хэлсээнэй үндэhөөр баригдажа байгаа барилгануудта саг үргэлжын анхарал хандуулжа байхыень нүхэд Л. А. Костандов, В. Я. Исаев, Н. А. Мальцев, В. В. Листов болон А. Г. Петрищевтэ заагаhан байна.

Капитальна барилга тухай хөөрөөгөө дүүргэхэ үедөө, Л. И. Брежнев үшөө хоёр ушар тушаа зааhан байна. Нэгэдэхинь, саг зуурын консервацида табигдаhан барилгануудые тэрэ заншань байлгаха хэрэгтэй болоно. Хоёрдохинь, тэрэл мэтэ, арбан хоёрдохи табан жэлдэ hайнаар хүдэлхын тула, илангаяа түүхэй эдэй hалбаринуудта, таарамжатай бэлэдхэл хэхэ хэрэгтэй болоно.

Саашань Л. И. Брежнев **арадай ажахын ашаг үрые дээшэлүүлхэ, тэрэниие эршэ түгэсөөр хүгжөөхэ** гэhэн партиин шухалын шухала заабариин шэнэ табан жэлэй түсэбэй проект дотор хэр найруулагдан оруулагдаhые шэнжэлэн хаража үзөө.

Капитальна hомололгонуудай ниитэ хэмжээнэй 10 процентээр дээшэлүүлэгдэхэдэ, национальна доходой ургалта 18 процент байха гэжэ түсэбэй проектээр хараалагдаба. Энээниие түйлахань хүнгэн бэшэ байхань ойлгосотой. Гэбэшье эдэ хоёр тоо зэргэсүүлhэниинь дэмы бэшэ юм. Бүхы нөөсэнүүдые эрхимээр ашаглаха гэhэн хараа шугам түсэбэй үндэhэ hуурида табигдаа гэжэ энэ харуулна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин шанар hайжаруулха талаар хэмжээнүүд хараалагданхай. Байгша оной июньдэ абтаhан КПСС-эй ЦК-гай болон Министрнүүдэй Соведэй тогтоол материальна нөөсэнүүдые алмаха хэрэгтэ техническэ дэбжэлтэ болон капитальна hомололгын политикые, ажахы эрхилэгшэдэй шуран бэрхэ ябуулга болон ажалай коллективүүдэй үүсхэлые хандуулан зорюулhан байна.

Ашаг үрэдэ хабаатай показательнуудаар проект дотор үндэр ехэ даалгабаринуудай хараалагдаашье haань, арадай ажахын хэдэн hалбарида фондын ашаг үрын доошолжо байhан шэглэлынь үшөөл гүйсэд дабагдабагүй. Продукцида гаргашалагдадаг материал тон удаанаар бага болоно, тэрэнэй өөрын үнэ ааляар доошолно. Юрэнхы дээрэнь хэлэхэдэ, экономикые үнэхөөрөө ашаг үрэ ехэтэй болгохын тулада үшөө ехэ юумэ хэхэ, үсэд шангаар ажаллаха хэрэгтэй. Тиимэ дээрэhээ үйлэдбэриин бүхы коллективүүд, ажахын хүтэлбэрилэгшэд, дороhоо эхилээд дээдэ шата хүрэтэр бүхы партийна комитедүүд партиин экономическа политикые бодото хэрэг дээрэ бэелүүлхын түлөө улам нэтэрүүгээр тэмсэхэ ёhотой.

Түсэбэй проектын ёhoop, техникые шэнэлхэ саг болзор тухайлхада, нэгэ хахад дахин дээшэлнэ. Энэ ушар эрдэм-шэнжэлгын болон проектнэ институдуудай үмэнэ харюусалгатай ехэ зорилгонуудые табина.

Зүгөөр тэдэнэй заримаhайнь научно-техническэ дэбжэлтын мүнөөнэй шатын эрилтэнүүдтэ хүрэмөөр ажалладаггүй байhандань шаналмаар. Тэдэнэй дурадхаhан техническэ болон технологическа шиидхэбэринүүд энэ хэмжээндэ олон ушарта хүрэдэггүй. Бии байгаа хүсэеэ хэрэггүй газарта тарааха ябадал үргэлжэлhөөр. Хоорондоо мүрысэхэ гэhэн гол ёhонууд эрдэм наукадашье байха ёhотойнь ойлгосотой. Зүгөөр, жэшээнь, нэгэ янзын проект табидаг союзна мэдэлтэй 200 гаран эмхинүүдэй хүдэлжэ байhаниинь хэр зүб гээшэб?

Эрдэм наука болон техникын талаар Гүрэнэй комитет, Наукануудай академи, министерствэнүүд болон албан зургаанууд бии байгаа научно-техническэ хүсэ шадалые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ, шэнэ техникэ нэбтэрүүлхэ ябадалые түргэдхэхэ тухай партиин XXVI съез- [illegible]

Л. И. Брежнев онсолон тэмдэглэбэ. Үйлэдбэриин бэшэ зарим hалбаринуудта хүдэлдэг хүнүүдэй тоое хизаарлаха, пенсионернүүдые, гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые, хүдөөдэ hуудаг хүнүүдые үйлэдбэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха тушаа түсэб дотор хэмжээнүүд хараалагдаа. Гэбэшье энэнь дутамаг байна. Эндэхи муу байдалай гол шалтагаан юундэб гэхэдэ, гараар хэгдэдэг ажал тон багаар хороогдоно. Промышленностьда бүхы дээрэнь хүдэлмэришэдэй 40 процент шахуунь, барилгада, мүн хангалгын албанда, мүн тэрээнhээшье олон хүнүүд гар ажал эрхилдэг байна. Госплан болон СССР-эй ГКНТ гараар хэгдэдэг, илангаяа хүшэр хүндэ ажалые хорооходо талаар ехэ зорилго хараалhан комплексно программа зохёохо хүдэлмэриие түргэдхэхэ ёhотой.

Ниитын байгуулалта болоhон социализм хадаа общественэ үйлэдбэрилгын гол хүсэн бологшо ажалша хүниие бодомжотой зүбөөр, энэрхы ёhoop ашаглаха айхабтар ехэ арга боломжотой юм. Тиимэhээ энэ арга боломжые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ ёhотойбди.

Гадаадын экономическа холбоо харилсаае тон hайнаар бодомжолон хүгжөөхэ, түбхын түрүүндэ социалис оронуудтай харилсаа холбоогоо гүнзэгырүүлхэ гээшэ манай экономикын ашаг үрые дээшэлүүлхэ ехэ нөөсэ болоно гэжэ Л. И. Брежнев хэлээ. Нимэ холбоо харилсаан хадаа экономическашье, политическэшье талаар тон шухала удха шанартай зүйл мүн. Тиимэhээ КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй энэ талаар абаhан шиидхэбэринүүдые улам ехэ харюусалгатайгаар дүүргэхыень бидэнэр ажахын бүхы хүтэлбэрилэгшэдhөө эрихэ уялгатайбди.

Экономико хүтэлбэрилгые нарижуулха, ажахы эрхилэлгые hайжаруулха ябадал Л. И. Брежневэй тогтожо хэлэhэн удаадахи ехэ асуудал болоно. Эдэ асуудалнуудые шиидхэлгэ партиин политическэ болон теоретическэ хүдэлмэриин таhаршагүй нэгэ хубинь мүн. Ажахын хүтэлбэри hайжаруулха талаар ехэ юумэн хэгдээ. Гэтэр экономико нэгэл газартаа байдаггүй. Һалбаринууд хоорондын, мүн hалбаринууд доторхи холбоонууд улам хүгжэн, орёо болоно. Тиимэhээ арадай ажахын бүхы шатануудай эмхи гуримтайгаар хүдэлмэрилхэнь экономикын ашаг үрэ ехэтэй байлгын улам шухала эрхэ нүхэсэлынь боложо байна.

«Экономико гаргаша багатай байха ёhотой гэhэн лозунг съезд тунхаглаа. Тиин ажахы эрхилхэ бүхы хэрэг энэ эрилтэдэ тааралдуулагдаха ёhотой. Гэбэшье мүнөө хүрэтэр энэ хэрэг ёhотой hайнаар хүсэндөө хүргэгдөөдүй гэжэ мэдэрхэ хэрэгтэй. Эгээл тиимэhээ экономическа талаар предприятинууд болон нэгэдэлнүүдтэ ехэ түсэб абахань гарзатай байха. научно-техническэ дэбжэлтэ түргэдхэхэ, продукциин шанар hайжаруулха талаар тэдэниие урмашуулхагүй ажахын байдал үсөөн бэшэ ушарта тохёолдодог байна. Эгээл тиимэhээ юумэ урихыень баадхадаг показательнуудhаа үшөө хахасан hалаадүй байнабди. Эндэ хашартай яршаг болоhон «ниитэ хэмжээн» тухай хэлэгдэнэ. Жэшээнь, станогуудые бүтээн гаргаха, хилээмэ бариха тухай хэлэгдэхэдэ, энэ хэмжээн тонноор гү, али түхэригөөр тоологдодог, харин транспортын хүдэлмэриие сэгнэхэдэ, тонно-километрээр хэмжэгдэдэг.

Манай эрхэ байдалда үйлэдбэриин гол единицэнүүдынь хадаа предприятинууд ба нэгэдэлнүүд болоно гэжэ hайн мэдээжэ. Энэ ямар удхатайб гэхэдэ, хүтэлбэриин бүхы органууд, ажахы эрхилхэ бүхы оньhон тэдэнэй эрхим hайн хүдэлмэридэ туhалха ёhотой. Гэхэтэй хамта бодото байдалда ямар юумэн үзэглэнэб гэхэдэ hай- [illegible]

даг. Гэхэтэй хамта түрүү предприятинуудай түйлаhан амжалтань элдэб шалтагаар хаhан абтадаг байха юм. Предприятинууд хүгжэлтын фондые бэеэ даагаад хэрэглэхэ эрхэhээ олон ушарта хаhагдадаг.

Материально-техническэ хангалгын хэрэг нилээд hайжаруулагдаха ёhотой. Бүри богонихон болзортошье хангалгые таhалдуулхада, энэнь олон предприяти болон барилгануудай хүдэлмэриие эмхи гуримгүй болгожорхидог. Эдэ бүгэдэ хадаа нэмэлтэ мүнгэ зөөри гаргангүйгөөр, арадай ажахыда ехэ ашаг үрэ оруулан шиидхэжэ боломоор асуудалнууд юм.

Эндэ табигдаhан асуудалнуудай олонхинь ажахы эрхилэлгые нарижуулха тухай мэдээжэ тогтоол дотор зарим тэды харагданхай гэжэ хүнүүд хэлэжэ болохо. Тиимэншье тиимэ. Теэд тэрэ гэhээр хоёр үлүүтэй жэл үнгэрөө, харин тус тогтоол ааляар, шууд сэхэ бэшээр дүүргэгдэнэ.

Дээрэ хэлэгдэhэн бүгэдэhөө нимэ тобшолол гарана: табан жэлэй түсэб дүүргэхын түлөө ажаллахатаяа хамта бидэнэр ажахы эрхилэлгые, ажахы хүтэлбэрилгын гуримые нарижуулан hайжаруулха ёhотойбди. Эдэ асуудалнуудта КПСС-эй ЦК-гай ээлжээтэ Пленумүүдэй нэгыень зорюулбал hайн байгаа гэжэ Политбюро тоолоно. Таанад, Центральна Комитедэй гэшүүд, энээниие зүбшөөхэ бэзэт гэжэ найданаб.

Экономическа болон социальна дэбжэлтын хоорондоо улам нягта холбоотой болохо гээшэ хүгжэлтэ түгэс социалис общественэ онсо өөрсэ шэнжэ мүн. Энэ ушар манай түсэбүүд дотор **социальна программын** гол hуури эзэлхэ ябадалые тодорхойлно гэжэ Л. И. Брежнев саашань хэлэбэ. Хэрэглэмжэдэ ашаглагдадаг национальна доходой хубинь танай үзэмжэдэ табигдаhан проект дотор ехэ болоо. Хэрэглэмжын фонд өөрөө 1980 онойхитой сасуулбал, 1985 ондо 73 миллиард түхэригөөр дээшэлхэ байна. «Б» бүлэгые булюу түргэнөөр хүгжөөхэ гэhэн съездын заабари дүүргэгдээ.

Үнгэрэгшэ табан жэлэйхидэ орходоо, бүд, гутал, нэхэмэл эдлэлнүүд нилээд ехээр гаргагдаха. Соёл-ажаhуудалай эд товарнуудые бүтээн гаргалга 1,4 дахин ехэдхэгдэхэ. Эдлэлнүүдэй ассортимент үргэдхэгдэхэ, шанарынь hайжаруулагдаха юм. Мүнөөшье олон предприятинуудай продукцинь хүн зондо ехээр тоогдодог, hайшаан хэрэглэгдэдэг болонхой. Эдэ ямар предприятинууд бэ гэхэдэ, «Сокол» ба «Москва» гэhэн ниислэл хотын оёдолой нэгэдэлнүүд, Ленинградтахи М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ шаазанай завод, «Киевлянка» гэжэ трикотажна нэгэдэл, Ереванай «Масис» гэhэн гуталай нэгэдэл болон хэдэн бусад предприятинууд болоно. Первышин Э. К. болон Шокин А. И. гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг министерствэнүүдэй предприятинуудта гаргагдадаг эдлэлнүүдые hайн үгөөр дурдамаар байна.

Хүн зоной олзо доход дээшэлүүлхэ хараа шугам үргэлжэлүүлэгдэнэ. Салин хүлhэ дээшэлүүлхэ, нарижуулха талаар ниитэ гүрэнэй ехэ хэмжээ ябуулганууд эхилэгдээ. Жэшээнь, 1982 онhoo эхилэн, техническэ шэнэ зэбсэгжэлгые түргэдхэхэтээ нэгэн хамта нүүрhэнэй промышленностьдахи салин хүлhэнүүдые дээшэлүүлээбди.

Үхибүүтэй бүлэнэртэ, хүдэлдэг эхэнүүдтэ, hая гэрлэhэн бүлэнүүдтэ үзүүлэгдэдэг гүрэнэй туhаламжа ехэ болгогдоно, тэрэшэлэн эхэнэрнүүдые хүсэд бэшэ хүдэлмэриин үдэртэй болгохо ябадал үргэжэнэ. Үхибүүдэй эмхи зургаануудай барилга түргэдхэгдэнэ. Пенсинүүдэй эгээн бага хэмжээн дээшэлүүлэгдэнэ, мүн пенсионно [illegible]

Гэр байрын барилгада 93 миллиард түхэриг hомологдоо. Квартиранууд доторхи байдал таатай зохид болгогдоно. Сибириин болон Алас-Дурна зүгэй районуудта онсо анхарал хандуулагдана. Хүдөө нютагуудта арбадахи табан жэлэйхидэ орходоо 30 миллион дүрбэлжэн метрээр ехэ хэмжээтэй байрын гэрнүүдые бариха гэжэ түсэблэгдөө.

Гэхэтэй хамта бии байгаа бэрхэшээлнүүдыешье парти харана. Дээрэ хэлэгдэhэн шалтагаануудhаа боложо, мяхаар, hүнэй зүйлнүүдээр, нумаажан бүдөөр болон хэдэн бусад эдлэлнүүдээр хүнүүдые хангалгада үшөөл таhалдал ушардаг байhаар. Эдэ болон бусад асуудалнуудые шиидхэхэ нэгэл зам бии юм. Партиин нэгэтэ бэшэ зааhанай ёhoop, энэ хадаа үйлэдбэриие ехэдхэлгэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ, экономикын ашаг үрые арьбадхаха ябадал болоно. Табан жэлэй Проект эгээл энэ зорилгодо хандуулагданхай.

Урданьшье бэрхэшээлнүүд бии байгаа гэжэ бидэнэр манай түүхэhээ мэдэнэбди. Ерээдүйдэшье тэдэ дайралдажа болохо байна. Шэнэ юумэнэй мүндэлэн гаража, урагшаа дабшалтын болложо байхада, нимэ юумэнэй байхань зайлашагүй. Гол шухалань юун бэ гэхэдэ, бэрхэшээлнүүдые эли тодоор хаража, тэдэниие дабан гараха зүб замуудые олохо, тэдээнтэй тэмсэхэ хэрэгтэ олониитые элсүүлжэ шадаха ябадал болоно гэжэ В. И. Ленин hургадаг hэн. Большевигүүдэй энэ гайхамшаг hайхан үг заншал мүнөөшье коммунистнуудай, бүхы совет хүнүүдэй ажал хэрэгтэ харагдана.

Амжалтатайгаар хүдэлмэрилхэдэ хэрэгтэй бүхы юумэн — ехээр хүгжэнги үйлэдбэрилгын хүсэнүүд, совет арадай социально-политическэ болон моральна нэгэдэл, съездын шиидхэбэринүүдтэ тодорхойлогдоhон, урагшаа дабшаха тодо hонор стратеги манда бии. Мүнөө хэрэг юундэб гэхэдэ, бүхы парти экономическа байгуулалтын талаар эмхидхэлэй хүдэлмэриин хэмжээе бүри дээдэ хэмжээндэ гаргаха ёhотой.

Арбан нэгэдэхи табан жэл совет арадай түүхэтэ түйлалтануудай замда алдар солото шата болохо ёhотой, тиимэ болохо юм. Энэ замда шэнэ шэнэ амжалтануудые түйлахын тулада манай ороной ажалшадай эршэ хүсэеэ, зохёохы ябуулгаяа, үүсхэл эдэбхиеэ энэ хэрэгтэ зорюулха байhаниинь дамжаггүй.

1982 оной түсэб тухай хэлэхэ зуураа, тэндэ ургалтын дабшаса ехэ бэшээр хараалагдаа гэжэ Л. И. Брежнев тэмдэглэбэ. Энэ түсэб абахадаа, тон бии байгаа арга боломжонуудhаа үндэhэлhэн байнабди. Тиимэhээ энэ түсэбэй заатагүй дүүргэгдэхые тон шангаар хинахабди. Урдань жэлэй hүүл багаар түсэбүүдтэ заhабари оруулагдадаг байгаа. Министрнүүдэй Совет энээндэ эсэс табиха гэжэ эрид шиидэнхэй гээд, нүхэд, таанадта хэлэхэ байнаб. Энэ шиидхэбэриинь дэмжээбди. Юуб гэхэдэ, түсэб гээшэ баталагдаhанайнгаа hүүлээр манай ажабайдалай ба ажал ябуулгын хуули болоно ха юм. Тиимэhээ хүдэлмэришэнhөө эхилээд, министр хүрэтэр бүхы хүнүүд хуулида, тон шухала удха шанартай партийна болон гүрэнэй документдэ хандаhан шэнгээр түсэбтэ хандаха уялгатай.

1982 оной түсэб гансал дүүргэгдэхэ бэшэ, харин үлүүлэн дүүргэгдэхэ ёhотой гэhэн зорилго КПСС-эй ЦК-гай Политбюро табина. Энээниие түйлахын тулада юу хэхэ хэрэгтэйб?

Нэгэдэхеэр, бүхы янзын нөөсэнүүдые тон гамтайгаар ашаглаха, эзэн буса. юумэ үрихэ ябадалда дары сагтань, шангаар эсэс табиха.

Хоёрдохёор, капитальна барилгада үндэhэн шухала хубилалтануудые бодото дээрэнь түйлаха. түсэбөөр хараалагдаhан бүхы объектнүүдтэ үйлэдбэриин шэнэ [illegible] ашаглалгада [illegible]

Гурбадахаар, малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр, гарзагүйгөөр үнгэргэхэ, 1982 ондо үндэр ургаса абахын тулада бүхы хэрэгтэй хүдэлмэринүүдые саг болзор соонь, шанар hайнтайгаар [illegible] хэ.

Эсэстэ, түсэб …
үедэ «Б» бүлэгэй …
түргэдхэхэ, тиигэж…
зониие олоной …
эд товарнуудаар б…
хоолоор хангалг…
руулха.

Эдэ хадаа бэлэн …
хэмжээнэй зорилг…
лоно. Тэдэниие д…
тулада арадай ажа…
хы hалбаринууд …
тон hайнаар хариж…
той. Тиин эдэ зор…
дые амжалтатайга…
гэхын тулада түсэб…
номическа болон …
лэй-политическэ х…
дээр дэмжэн бэх…
тэрэниие дүүргэлг…
хангаха хэрэгтэй. …
гээр, бүтээмжэтэйг…
рамтайгаар хүдэлх…
түб газарташье, …
ташье заатагүй …
эрилтэнүүд мүн. Б…
тийна, гүрэнэй, ажа…
гануудай ажал я…
нимэ эрилтын ёhoo…
хидхэгдэхэ зэргэтэй.

Союзна респуб…
дай Компартинууда…
ральна Комитедүү…
тиин хизаарай, об…
городской болон ра…
митедүүд экономик…
бэрилхэ талаар …
олон талатай, ехэ …
шэлдөө түшэглэн, …
байдалда үзүүлдэг …
нилээд дээшэлүүлхэ…
жэ бидэнэр найдаха…
бди. Совет болон …
органуудые жэжэ…
зүйлнүүдээр харгалз…
дэнэй хэдэг ажал …
хай эндэ хэлэгдэн…
эндэ ондоо юумэн …
лэгдэнэ. hайнаар …
үзэhэн, эрилтэ ех…
рова политика туха…
гүрэнэй аша туhые …
лалгада нэтэрүү ша…
рилго түгэлдэр байх…
абтаhан шиидхэбэр…
эбдэhэн ябадал …
илангаяа совет хуул…
партийна, коммунис…
шалые хазатайруул…
дэhэн ябадал бүхэн…
шууд тэмсэхэ тухай …
лэгдэнэ.

Эхин партийна о…
цинуудай дайшалхы…
ринь айхабтар ехэ …
нартай юм гэжэ Ц…
на Комитет тоолод…
мунистнуудай ямара…
ладагhaань ажалша…
тивүүдтэхи байдал, …
hанал бодол, мүн …
үйлэдбэриин үрэ ду…
ехээр дулдыдадаг …
Мүнөө манда арбан …
миллион шахуу ко…
бии. Тиин коммунис…
хүдэлжэ байhан газ…
нэ нөөсэнүүдые …
олохо, ажалай аша…
дээшэлүүлхэ хэрэгтэ…
хүсэ шадалаа, дүй д…
эрдэм мэдэсээ зо…
ажалдаа шэн габья…
хандалгын ёhото ул…
шээ харуулха зэргэ…

1982 ондо ехэ п…
скэ үйлэ хэрэгүүд …
юм. Профсоюзуудай …
комсомолой съездну…
гэгдэхэ, арадай депу…
нютатай Советүүдтэ …
та болохо. Совет С…
Республиканууудай …
жаран жэлэй ой т…
дэхэ. Эдэ үйлэ хэ…
алиниинньшье өөры…
шэнжэтэй, өөрын п…
скэ удхатай юм. …
хамта тэдэнэр бүгэд…
болон арадай нэгэд…
шадань бэхижүүлгэ…
хүсэтэ түлхисэ боло…
хэ, манай ороной б…
цинууд болон арад…
тэдэй бүри нягтаар …
ябадалда, олониитэ…
политическэ, зохёо…
хиие дээшэлүүлгэд…
түлхисэ болохо ёho…

Элидхэлэйнгээ …
дэ нэгэ нимэ эгээл…
онсодхохо хүсэлтэй …
гэжэ нүхэр Л. И. …
хэлэбэ. Энэ бодол …
ямаршье тушаал …
хаанашье хүдэлдэг б…
нүүдтэ хабаатай. Ул…
наар хүдэлхэл хэр…
сэбүүдээ урданайхи…
наар табиха, тиигэж…
ниие hайнаар дүүрг…
лэдбэри hайнаар эм…
юумэ бүри hайнаар …
болохо. Тобшоор …
ашаг үрэ ехэтэйгээр…
хэ. Энэ хадаа, нүхэд…
эсэстэ гол, шиидхэ…
мүн.

(Нүхэр Л. И. Бр…
хэлэhэн үгэ ехэ ани…
гаар шагнагдажа, …
удаан үргэлжэлhэн а…
шалгаар нэгэнтэ бэш…
дэа).

Совет орон дотор

МОСКВАГАЙ БАРИЛГАШАД — ТАШКЕНТДЭ

ТАШКЕНТ. Москвагайхид Ташкентдэ дахин барилга хэжэ, 1980 оной Назарбегтэхи газарай хүдэлэлгын хойшолонгуудые түргөөр усадхахадань үзбек ханинартаа туhална. Хотын түбтэ байрын гэрнүүдые барижа эхилээ. Москвагай гэр байрын ЦНИИЭП-эй институдай ба 1-дэхи Моспроектын коллективүүд тэдэнэй проектнүүдые табяа юм.

Пушкинай үйлсөөр, «Хамид Алимджан» метрогой станциин дэргэдэ 16 дабхар байрын гэрнүүд бодохо байна. Тэдэнэй доодо дабхарнуудта магазинууд, хэрэглэмжэ хангалгын албанай мастерскойнууд нээгдэхэ юм. Үйлсөөр нэгэшье автомобиль ябахагүй. Магазинуудые болон кафе хангахын тула тон нель баригдаха байна.

Мүнөө Ташкентын барилгашад гэрэй hууринуудые табина. Удаань москвагайхид хүдэлжэ эхилхэ юм. Мүнөө дээрээ тэдэнэр үйлэдбэриин баазые бэлдэнэ. Москваhaа ерэhэн материалнуудые, техникэтэй вагонуудые уггана.

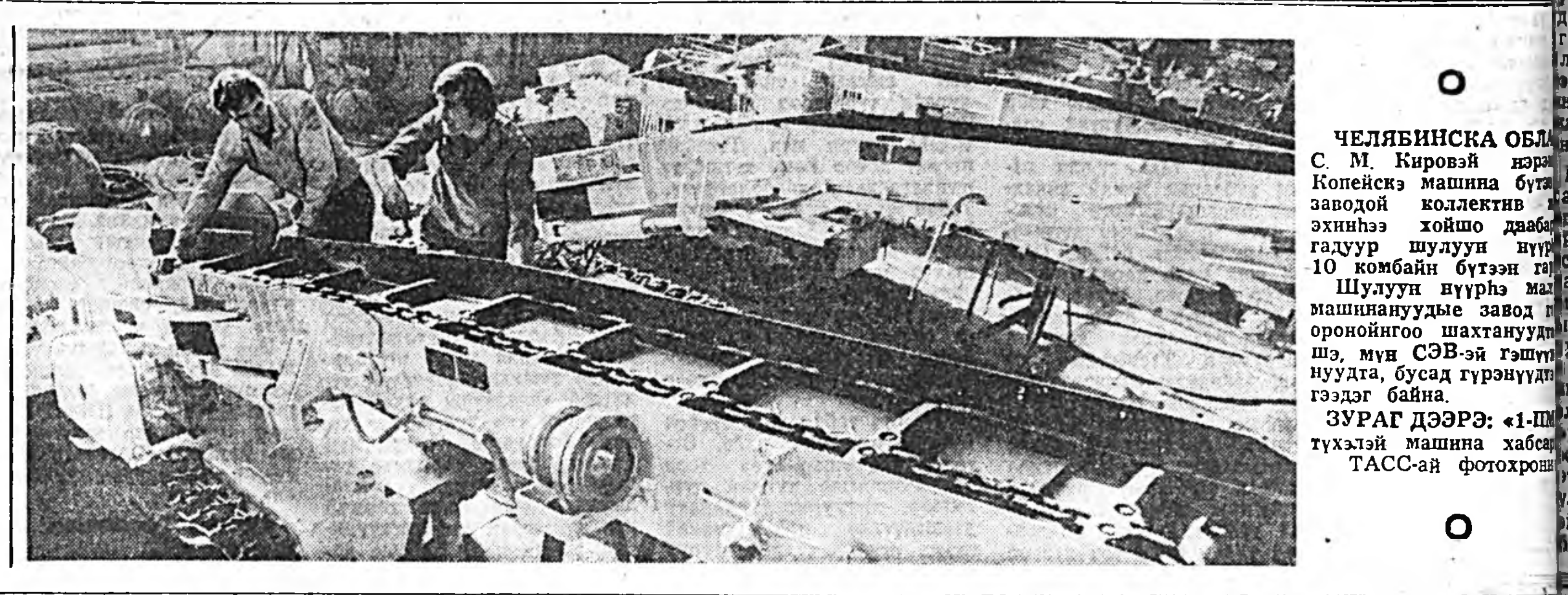
НОМ ИДХАН ДЭЛГЭРҮҮЛЭГШЭ

ВЕЛИКИЕ ЛУКИ (Псковско область). Городой ажаhуугша П. А. Феоктистова эндэхи хүдөөгэй техническэ мэргэжэлэй училищиин хүмүүжэмэлнүүдтэ «Дүлэтэ революционернууд» гэhэн сериин номуудые hайндэрэй урда тээ бэлэглэбэ.

Панна Александровна номуудые нангин юумэн гэжэ тоолодог юм. Наhанай амаралтада гарахаhaа үшөө урид, хүдөө ажахын институдта кафедрые даажа байхадаа, тэрэ хоёр совхоздо библиотекэ бэлэглээ hэн.

Эрдэм мэдэсын бүхы асуудалнуудаар 7 мянга шахуу ном, буулгабари зурагууд болон открытканууд тэндэнь бии. Панна Александровнагай эмхидхэhэн хэдэн арбаад выставкэ городой клубууд болон hургуулинуудта нээгдэhэн байна.

(ТАСС).

ЧЕЛЯБИНСКА ОБЛ…
С. М. Кировэй нэр… Копейскэ машина бүт… заводой коллектив … эхинhээ хойшо дааба… гадуур шулуун нүүр… 10 комбайн бүтээн га…
Шулуун нүүрhэ ма… машинануудые завод … оронойнгоо шахтануудт… шэ, мүн СЭВ-эй гэшүү… нуудта, бусад гүрэнүүдт… гээдэг байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «1-ПН… түхэлэй машина хабсар…
ТАСС-ай фотохрони…

...АЖАБАЙДАЛАЙ СОЦИАЛИС ТҮХЭЛ ШЭНЖЭ БА ШЭНЭ ХҮНИИЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ

...й жэлнүүдтэ СССР-тэ, мүн социализмын аха дүү ...а ниитын эрдэм наука ажабайдалай социалис тү...жын гол асуудалнуудые ехэ анхаралтайгаар шэн... болонхой. Ороной экономико болон соёлдо болоһон ...хубилалтануудтай, манай орон дотор хүгжэнги со... общество байгуулгатай энэмнай холбоотой. Совет...юзай экономическа хүсэ шадал ургаа, тиимэһээ ..., социальна ба хүмүүжүүлгын асуудалнуудые ...лгэдэ комплексноор хандаха арга бии болоо. Иимэ ...йдалда «ажабайдалай түхэл шэнжэ» гэһэн асууда...нжэлгэ научна түсэблэлгын ба уридшалан хараа... шухала хубинь болоно бшуу. Тэрээнһээ гадна мү... ажабайдалай түхэл шэнжын асуудалнууд бодото ...тон ехэ удха шанартай болоно, тиимэһээ комму...йгуулалтын үндэһэн шухала асуудалнуудые шийд...й сэхэ холбоотой.

...С-эй XXVI съездын шиидхэбэринүүд дотор ажа...й социалис түхэл шэнжые хүгжөөлгэ арбан нэгэдэ...н жэлэй социальна программын шухала зорилго... нэгэн гэжэ тодорхойлогдонхой.

Эсэсэй эсэстэ дэлхэйн хоёр ондоо байгуулалтын хоорондо үзэл сурталай тэмсэлэй улам шангадажа байһан дээрэһээ ажабайдалай социалис түхэл шэнжын асуудалнуудые саашадань тодорхойлон шэнжэлхэ гээшэ мүн лэ шухала болоно. Үзэл сурталай тэмсэлдэ ажабайдалай түхэл шэнжэ хадаа ямар нэгэн социальна байгуулалтын оршон мандаха хаба шадалые харуулһан гол баримта болодог, обществодо ехэнхидээ баримталагдадаг үзэл сурталай зүб байһые сэгнэхэ бодото хэмжүүр болодог гээшэ. Иимэ байдалда ажабайдалай социалис түхэл шэнжын булюу талые үндэһэ баримтатайгаар харуулха, империалис үзэл сурталай һүйдхэлтэ ябуулгануудые элишэлэн харуулха гээшэ партийна эмхинүүдэй үзэл сурталай-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шухала хуби болоно.

Нүхэд элидхэлшэд, лекторнууд, политинформаторнууд, агитаторнууд ниитэ нэгэн политическэ үдэртэ ажалшадай урда үгэ хэлэхэдэтнай, энэ хуудаһанай материалнууд туһалха байха.

КПСС-эй XXVI съезд дээрэ теоретическэ ба социальна айхабтар ехэ удха шанартай тобшолол хэгдэбэ: «Шэнэ байгуулалтада хабаатай коллективизмын үндэлэ һуури дээрэ ниитын бүхы харилсаануудай шэнэдхэн хубилалга хүгжэлтэ түгэс социализмын үедэл эсэслэхэ байна».

Агуухэ Октябриин социалис революциин илалта, манай орон дотор социализм байгуулга бүхэдэлхэйн-түүхэтэ хэмжээгээр ажабайдалай буржуазна түхэл шэнжэнүүдтэ шиидхэхы шанга сохилто үгөө.

Ажабайдалай социалис түхэл шэнжые бүрилдүүлэн хүгжөөлгэдэ Коммунис парти болон совет арад түрүүлэн харгы гаргаха ушартай болоһон юм. Нүхэр Л. И. Брежнев «Агуухэ Октябрь ба хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ дэбжэлтэ» гэһэн элидхэл соогоо иигэжэ хэлээ һэн: «Бидэ түрүүлэн дабшаабди. Хархис дайсадай хүреэлгээр бүһэлэгдэһэн байха гээшэ бидэнэртэ хүшэр хүндэ байгаа. Хэтэ үсын гээгдэлһээ гараха хэрэгтэй һэн. Түүхэтэ дабшалтын асари ехэ хүсые гаталан дабажа, шэнэ ёһо гуримаар —коллективизмын ёһо гуримаар ажаһуужа һураха хэрэгтэй байгаа».

Совет засагай эхин үедэ В. И. Ленин иигэжэ хэлээ һэн: «Хүн бүхэн — өөрынгөө түлөө, гансал бурхан бултанай түлөө» гэһэн хараалта муухай ёһо гуримые усадхан зайсуулхын тула хүдэлхэбди... «Булта — нэгэнэй түлөө, нэгэн — бултанай түлөө» гэһэн ёһо гуримые олониитын ухаан бодолдо, ёһо заншалда, үдэр бүриин ажабайдалда нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлхын тула хүдэлхэбди».

Энэ гурим совет обществодо уг үнгяараа хабаатай социалис коллективизмын гол ёһые элирхэйлэн харуулна. Хойшодоо Ленинэй энэ шухала захяа заабари коммунизм байгуулагшын гурим заншалай хүули дүримэй гол ёһонуудай нэгэниинь болгогдожо, КПСС-эй Программа дотор батадхагданхай: «Коллективизм ба нүхэд ёһоор нэгэ нэгэндээ туһалалсалга: нэгэн — бултанай түлөө, булта — нэгэнэй түлөө».

Манай орон дотор коллективизм ажалша коллектидада эмхидхэгдэжэ, амжалтатайгаар хүдэлнэ. Тэрээн тухай Хойто-Байгалай районһоо холо саагуур мэдээжэ болонхой. Советскэ Союзда ерэһэн залуу француз коммунистнууд энэ зун А. В. Бондариин бригадада хүдэлжэ, рельснүүдые табилсаһан байгаа. Пролетарска интернационализмын ёһо гуримуудаар, аха дүү ёһоор, тэдэнине

ХАМТЫН ХҮСЭНЭЙ ХАБА ЕХЭ

...вүүдэй ажал ябуулгада эгээл гүйсэд дүүрэнээр харуулагдадаг байна. Хүн зондо коллективизмын мэдэрэл, ажалдаа коммунис ёһоор хандалгые хүмүүжүүлгэдэ, социалис мүрысөө дэлгэрүүлгэдэ, һурган хүмүүжүүлгын хэрэгтэ ажалша коллективүүдэй ехэ үүргэ дүүргэдэг байһан тухай олон жэшээ дурдажа болоно.

Мүнөө Байгал-Амарай түмэр замай барилга дээрэ ажабайдалаймнай түхэл шэнжын энэ толотомо хурса талань илангаяа элеэр харагдана. Жэшээнь, 581-дэхи барилга-хабсаралгын поездһоо Ленинскэ комсомолой шангай лауреат А. В. Бондариин хүтэлбэрилдэг бригадые абажа харая. Энэ хадаа бата нэгэдэлтэй, эбтэй эетэй, ажалша бүхэрит коллектив мүн. Бригадын гэшүүд эбтэй эетэйгээр хүдэлдэг, нэгэ нэгэндээ туһалдаг юм. Иимэ эрхэ байдалда хүдэлхэдөө, ажаһуухадаа, хүн политическэ талаараа ургадаг, энэрхы һайхан сэдьхэлтэй болодог байна бшуу. «Залуу гварди» гэжэ арадай театр энэ бригаһэн зүрхэнһөө үгтаһан байха юм.

Үгышье гэбэл, Буряадай мебель бүтээдэг, модо болбосоруулдаг комбинадай Л. И. Ханановагай хүтэлбэрилдэг бригадые жэшээ болгон абажа харая. Эдэнэр 6 хүн юм. Тэдэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй түрүүшын жэлэй даабарие болзорһоонь урид — ноябриин 5-да дүүргэбэ. Энэ бригадада хамтын ажал хэрэг үргэнөөр хүгжөөгдэнэ. Бригадын бүхы гэшүүд эрдэм мэдэсээ, мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлдэг. Тэдэ бултадаа ниитын даалгабаринуудые дүүргэдэг байна.

Манай социалис обществын коммунизм тээшэ дабшаха замдань ажалша коллективүүдэй үүргэ улам дээшэлдэг байна. Ажабайдалай түхэл шэнжэ болохо коллективизм социалис мүрысөөнэй үедэ тодо хүрсаар харуулагдадаг. Манай республикын промышленна предприятинуудта, барилганууд дээрэ, колхоз, совхозуудта мүрысөөнэй элдэб түхэл шэнжэнүүд үргэнөөр дэлгэрнэ, элдэб янзын эдэбхи үүсхэлнүүд нэбтэрүүлэгдэнэ. Жэшээнь, мүрысөөнһөө мүндэлһэн угтамжын түсэбүүдые дурдажа болоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Буряад орон дотор һурган хүмүүжүүлэгшэд илангаяа олошороо. Республикымнай мэдээжэ хүнүүд, Социалис Ажалай Геройнууд, коммунис ажалай ударнигууд, үйлэдбэриин түрүүшүүл һурган хүмүүжүүлэгшэдэй дунда бии. Борьёогой совхозой суута хонишон Гасрон Лубсанович Рабдаевые мэдэхэгүй хүн республика доторнай байхагүй. Коммунист, республикын Верховно Соведэй депутат, СССР-эй Гүрэнэй шангай лауреат. Тэрэ залуу хонишодые һурган хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулдаг юм. Ленинскэ комсомолой шангай лауреат Валерий Галсанов тэрэнэй һурагша болоно. Г. Л. Рабдаевай дүй дүршэлтэй танилсаһан хүнүүд бэрхэ хонишод болодог байна.

Үгышье гэбэл, Баргажанай районой К. Марксын нэрэмжэтэ колхозой ахалагша хонишон, КПСС-эй XXVI съездын делегат Ольга Энхеевна Сангадиевае абажа харая. Тэрэ ажахыдгаа 20 гаран хүбүүд, басагадые хонишоной хүшэр хүндэ мэргэжэлдэ һургаа. Түрүүшээр тэрэнэй харууһан доро ябаһан, харин мүнөө тэрээнтэй мүрысэдэг ахалагша хонишон Д. Сундуев республика доторoo эгээл эрхим үрэ дүн туйлаа. Арбадахи табан жэлэй дүнгүүдээр тэрээндэ Социалис Ажалай Геройн үндэр нэрэ зэргэ олгогдобо. Эрхим шабинар — багшын омогорхол ха юм.

Иигэжэ коллективизм хүнэй нэрэ хүндые дээшэлүүлхэ, тэрэнэй сэдьхэл бодол болон гурим заршамые бэхижүүлхэ талаар үргэн харгы нээнэ.

...ОЛ УДХАНЬ, ӨӨРСЭ ...ЛГААНУУДЫНЬ

...жабайдалай социалис түхэл шэнжэ ...шэ юуб? Тэрэнэй гол удха, үндэһэн ...жэнүүд ба үлэмжэ һайн талануудынь ...? Ажабайдалай социалис ба буржу... түхэл шэнжэнүүд ямар үндэһэн ...ануудтайб?

...дэ болон бусад олон асуудалнууд ...ретическэ, бодото хэрэгэй талаараа ... удха шанартай. Эдэ асуудалнуудта ...юусангүйгөөр ажабайдалай социалис ... шэнжые үрэ ехэтэйгээр, үргэн дэ...тэйгээр тайлбарилан тодорхойл... шадагдахагүй.

...жабайдалай түхэл шэнжэнүүдтэ ха...тай асуудалнуудые шиидхэлгын ...ретическэ ба методологическа гол ...нуудые К. Маркс, Ф. Энгельс, В. И. ...нин тайлбарилхадаа, ажамидаралда ...тэй шухала эд хэрэгсэлнүүдые үй...бэрилгын дүй дүршэлэй харилсал ...боое шэнжэлэн үзэһэн байдаг.

...жабайдалай түхэл шэнжэ гээшэ ...үүдэй ажал ябуулгын эгээн шухала, ...ной шэнжэтэй, ниитын-экономическа ... нэгэн байгуулалтада хабаатай, ...лдбэриин онол дүршэлые үндэһэ ...олоһон аргануудай бүридэл болоно.

«Түхэл шэнжэ» гэһэн ойлгомжо об...ствын ямар нэгэ хуби һалбаринуу... бэшэ, харин ниитын-экономическа ...гуулалта мэтээр тэрэнэй ажабайда... бүхы талаарнь олон янзаар элир...лдэг юм. Гэхэ зуура ямар нэгэ ...гуулалтаһаа ажабайдалай түхэл шэн...н илгаань юуб гэхэдэ, тус обществын ...эһэн шэнжэ шанарнуудые хэн нэгэ... ажабайдалда үзэгдэсынь талаар, ... обществодо таараха ажабайдалай ...л аргын талаар тайлбарилагдадаг.

...йлэдбэриин онол аргын элдэб шэн...нүүд ажабайдалай түхэл шэнжэдэ ...н янзаар нүлөөлдэг. Жэшээлхэдэ, ...ал хэрэгэй формонууд, материальна ...лигуудые хэрэглэлгын гурим, хэлхэ ...лбооной хэрэгсэлнүүдээр, транспор...р хангагдаса гэхэ мэтэдэ обществын ...лдбэрилгын хүсэнүүдэй хүгжэлтын ...жэн ехээр нүлөөлдэг байна. Гэхэ ...ура техническэ арга нүхэсэлнүүд ...нүүдэй хоорондын социальна харил...най шэнжые өөрөө зүндөө тодорхойл...огүй. Ажабайдалай түхэл шэнжэ гээ... технологическа бэшэ, харин соци...но-ангиин удхатай ойлгомжо болоно. Тэрэнэй удхань ниитын зөөриин ...нэй мэдэлдэ байһаар, обществын ...литическэ эмхидэлээр, суртал бодо...ор, абари зангай гурим заншалнуу...р тодорхойлогдодог. Тиимэл ушар... ажабайдалай социалис ба буржуаз... түхэл шэнжэнүүд хадаа общество ...тор гол болгон баримталагдадаг нии...н харилсаанай гол удхын ба шэнжэ ...нарай талаар тад ондоо үзэгдэлнүүд болоно.

Социальна байгуулалтын, ямар нэгэн общество доторхи ниитын харилсаанай ёһо гуримай нүлөөн доро оюун бодолой ба соёлой баялигуудай тусхайта бүридэл тодордог, ниитын ажабайдалай үндэһэн гол ёһонууд бүрилдэдэг байха юм. Жэшээлхэдэ, энгэй үмсын шуналай үрэ — ажабайдалай буржуазна түхэл шэнжые тодорхойлдог маяг хэлбэринь болоно. Үмсынгөө зөөри зөөшэ — капиталые, эдлэлнүүд ба хэрэгсэлнүүдые арьбадхаха гэһэн хомхолзолто эрмэлзэл тэндэ ажабайдалайнь уг зорилго болоно.

Социалис общество дотор тад ондоо байдаг: коллективизм, гуманизм, харилсаа холбоон ба үгээ ойлголсолго, интернационализм, марксистско-ленинскэ үзэл бодол гэхэ мэтэ тодорхойлхы гол ёһонуудынь болоно.

Ажабайдалай социалис түхэл шэнжэ бүхы совет арадта хабаатай гол шэглэлнүүдтэй. Гэхэ зуура социализмын үедэшье ямар ангида хамаададаг, ямар мэргэжэлнүүдтэй байһанһаань, эрдэм болон болбосоролойнь хэм хэмжээнһээ, материальна ба оюун бодолойнь эрилтэнүүдэй ямар байһанһаа, ажабайдал ба ажаһуудалай арга боломжонуудһаа дулдыдан, социальна элдэб бүлэгүүдэй, улад зоной ажабайдалай түхэл шэнжын зарим илгаанууд үлэнхэй байһаар. Зарим хүнүүдэй ажабайдалай түхэл шэнжэнь тэдэнэй тус бүриин абари зангай, сүлөө сагай, гэр бүлын-ажаһуудалай харилсаанай талаар бүри өөрсэ ушарнууд үзэгдэжэ магад. Гэхэ зуура зарим хүнүүдтэ бии байһан эдэ өөрсэ үзэгдэлнүүдые хэтэрүүлэн дурдажа болохогүй. Юундэб гэхэдэ, хүнүүдэй ажабайдалай түхэл шэнжэдэ хабаатай тодорхойлхы ушаралнууд ямар нэгэ обществын социально-экономическа эмхидэл байгууламжатай ходоо холбоотой байдаг бшуу. Марксистско-ленинскэ һургаал лэ ажабайдалай түхэл шэнжын материальна ба социальна илгаае имагта зүбөөр, научна талаһаань гүн гүнзэгыгөөр тайлбарилдаг байна.

Обществын материальна баялигай хэмжээн гансааран ажабайдалай түхэл шэнжые тодорхойлхо сэгнэлтэ боложо шадахагүй. Юундэб гэхэдэ, тэрэнэй үндэһөөр хүнэй ажал ябуулгын уг зорилгые, тэрэнэй хаба шадабариин хүгжэлгын хэм хэмжээ, эрмэлзэлэйнь шэглэл гэхэ мэтые тодорхойлжо болохогүй.

Ажабайдалай түхэл шэнжэ хэмжээнэйнгээ, удхынгаа талаар «ажабайдалай хэм хэмжээн» гэһэн ойлгомжоһоо һураггүй гүнзэгы баян юм. Энээндэ тоо хэмжээнһээ гадна, мүн шанарта хабаатай олон нүхэсэлнүүд — обществын политическэ ба оюун бодолой баялигууд, социально-экономическа эрхэнүүд болон уялганууд, тэдэнэй тодорхой зорилгонууд, социальна мэдэрэлнүүд ба һанал бодол, ажабайдалай нангин хүсэл эрмэлзэлнүүд, ажалаараа сэдьхэлээ ханалга, үйлэдбэриин, ажаһуудалай, сүлөө сагай талаар хүнүүдэй хоорондын харилсаанай шэнжэ обществын ба хубиин ашаг туһын тудалдадаг шата ба бусад олон ушарнууд хамаадана. Хүнүүдэй материальна хангагдасын (промышленна хүгжэнги оронуудтахи хэрэглэлэй) зохихо хэм хэмжээндэ хүрэхэдэнь, ажабайдалай эрилтын шанарай тала бүри ехээр дээшэлнэ гэжэ научна ёһоор тодорхойлогдонхой. Гэхэ зуура социализм обществын гэшүүдэй социальна эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые хангахын тула таатай зохид эрхэ байдал олгохоһоо гадна, энэ хэрэгтэ материальна үйлэдбэриие сүм зорюулдаг байхадань, харин капиталис байгуулалта хубиин ашагые үндэһэ болгодог, баяжалгын ба зөөри зөөшэ суглуулгын шунал абьясаар дашуураад, социальна шухала нэгэшье асуудал шиидхэжэ шадахагүй байна.

Материальна ехэ баялигуудые суглуулһан аад, социальна шанга зүришэлдөөнүүдэй дэлисэ хэмжээнэй ба орёо бэрхэшээлнүүдэй талаар дэлхэй дээрэ гол һуури эзэлдэг, оюун бодолой ба моральна эгээн ехэ забхайрал, доротойлгодо ороһон орон — Америкын Холбоото Штадууд эндэ дурдагдаһан шунахайралай эли тодо жэшээ болохо байна.

Ажабайдалай буржуазна түхэл шэнжын, хэрэ хубиин ашагые үндэһэ болгодог гуримай доботолхы гол хүсэ шадал һүүлэй үедэ бууража байнхай гэжэ тусхайлан тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэнь юун дээрэһээ тохёолдоноб гэхэдэ, капиталис байгуулалтын кризиснэ байдал улам һужэржэ, «ниитэ зоной ашагта хүртэдэг общество» гэдэгэй муу муухай үзэгдэлнүүдэй элирэн харагдажа байһанһаа, тэндэхи хүнүүдэй социальна тэниглэн байдал гэдэгэй худал хуурмаг байһанһаа уг үнгитай. Ажалшадай баян дэлгэр байдал улам һайжаруулха, обществын ажабайдалай бүхы талануудые бүри ехэ анхаралтайгаар хүгжөөхэ хэрэгтэ СССР-эй, бусад социалис оронуудай туйлаһан амжалтануудай оршон байдалда капиталис оронуудтахи тэдэ муу үзэгдэлнүүд эли тодоор тобойн харагдана.

Буржуазна теоретигууд өөһэдынгөө үзэл сурталай хэрэгсэлнүүдые һэльбэн шэнэдхэхэ гэжэ оролдон, «ажабайдалай шанар» гэһэн хараа бодол 70-аад онуудай эхеэр гаргаһан юм. Буржуазна номнолшодой тараадаг тэрэ ойлгомжын олон түхэл маягтай, тодорхой бэшэ тайлбаринуудтай байбашье, оршон тойронхи байгаалиие бузарлахаһаа гадна, мүн хүниие эрэмдэг болгохо, хобдог шунахай хараа бодолой, меркантилизмын, эд зөөриин хойноһоо шуналгын урьхада оруулха уг зорилготой.

Гэхэ зуура обществын ажабайдалай шанарай талануудые һайжаруулха асуудал һанаанһаа абтаһан юумэ бэшэ байна. Обществын ажабайдалай үзэгдэлнүүдые түүхын, ангиин хараа бодолтойгоор сэгнэхэ эрилтэ табидаг марксистско-ленинскэ һургаалай үндэһөөр лэ тэрэниие, үнэхөөрөө, научна ёһоор шиидхэжэ болохо байна.

Байгуулагдаһаар 175 жэлэйнгээ ойе эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэжэ байһан Хориин 1-дэхи дунда һургуулида һуралсалай шэнэ аргануд хэрэглэгдэнэ. Манай фотокорреспондент Н. Дригеновэй буулгаһан зураг дээрэ энэ һургуулиин дүй дүршэлтэй багша К. В. Манхоровагай хэшээл үнгэргэжэ байхыень харанат. Хари хэлэнэй хэшээлдэ түрүү багша диктофон шадамараар хэрэглэдэг юм.

АБАРИ. ЗАНГАЙ АРЮУН ҺАЙХАН ТАЛА

Үзэл сурталай тэмсэлэй улам шангадажа, манай ороной хүгжэлтэ түгэс социализмын шатада ороод, ниитын эрдэм наукын хүгжэжэ байһан мүнөөнэй эрхэ байдалда, ажабайдалай социалис түхэл шэнжын асуудал тон шухала удха шанартай болоно. Энэ асуудалай теоретическэ ба бодото удха шанар үзэл сурталай тэмсэлдэ ба коммунис хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ тэрэнэй дүүргэдэг шухала үүргые КПСС-эй XXV ба XXVI съезднүүд онсолон тэмдэглэһэн байна. Ажабайдалай социалис ёһо гуримай арюун һайхан шэнжын хүнэй үзэл бодолдо ехэ һуури эзэлдэг байһаниинь дэмы бэшэ. Юуб гэбэл, хүнэй наһанай ябадалай ба ажал ябуулгын удха ушар тухай, хүнүүдэй хоорондохи харилсаануудай удха тухай, обществодо хүнэй хандалга тухай асуудалнуудтай абари зангай үндэһэн шухала асуудалнууд холбоотой бшуу. Ажал ябуулгын ямаршье һалбарида хүн элдэб ябадалнуудтай ушардаг, шиидхэбэри абаха, сэгнэхэ ушартай болодог, эдэ ябадалнуудай арюун һайхан шэнжэ тухай, тэрэшэлэн элдэб ушарнууд ба ниитын байдалай үзэгдэлнүүд тухай бодомжолдог ха юм. Бүхы дэлхэй дээрэ дайнда үргэн олониитын эсэргүү, демократиин ба социальна дэбжэлтын түлөө тэмсэл үргэнөөр ябуулжа байһан мүнөө үедэ, мүн эрдэм, техникын эрид хубилалтатай, эрдэм наукын шухалын шухала нээлтэнүүдэй уг зорилгые сэгнэлтэтэй холбоотой асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ байхада, эдэ асуудалнууд онсо шухала удхатай болоно.

Ажабайдалай социалис түхэл шэнжэ хадаа хүнэй социальна ажаябадалай үльгэр жэшээ болодог. Тиихэдээ хии һанаанһаа абтаһан бэшэ, харин хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, арадэй интеллигенциин эрхим түлөөлэгшэдэй бодото ажал ябуулгаһаа абтаһан жэшээ болодог байна.

Горькиин автозаводой түмэршэ дархашуулай бригадын түрүү хүдэлмэришэдэй нэгэн М. Л. Левашкин ажалай заям заршамай удха шанар тухай иигэжэ тон ойлгосотойгоор хэлэһэн байдаг: «Хүн гансал мүнгэнэй түлөө һайнаар ажалладаг гэжэ би хэзээдэшье зүбшэхэгүйб. Гэр бүлэдэ мүнгэн хэзээшье үлүү гарадаггүй ааб даа. Энээнэй урда тээхитэй сасуулхада, хоёр дахин шахуу ехэ мүнгэ мүнөө гэртээ асарнаб, һамгандаа, үхибүүдтээ бэлэг асардаг болооб. Гэр бүлэдэмнай һураггүй хүхюун болоо. Зүгөөр намайе хүндэлдэг болоһониинь, намда юунһээшье үлүү байна. Минии ажал хэрэгтэй, хүндэтэй гэжэ өөрөөшье ойлгоноб. Бэрхэ хүдэлмэришэн, ажаллаха дуратай гэжэ нүхэдэйнгөөшье хэлсэжэ байхые дуулааб».

Совет арадай материальна байдалые һайжаруулха талаар ехэ юумэ туйлаабди. Гэбэшье материальна арга боломжонуудай ургаха бүри хүнүүдэй үзэл бодолой ба соёл болбосоролой хэмжээн дээшэлхэ зэргэтэй. Ушарынь гэбэл, шэнэ үетэн бүхэн ондоогоор, өөрынхеэрээ ажабайдалаа эхилдэг. Ажабайдалай социалис түхэл шэнжын үндэһэ һуури болон булюу талануудтухай тэдээндэ хэлэхэ, ойлгуулха хэрэгтэй болодог. Энэ асуудалай арюун һайхан удха шанар тон ехэ юм. Социализмын уг зорилго, хүнэй ажабайдалай уг удха тухай эндэ хэлэгдэнэ. Хара амяа хараха, эд зөөридэ хомхойрхохо, хомхой хобдог байха, хубиин хэрэгые үндэһэ болгон баримталха гэхэ мэтын муу ябадалнуудые үзэн ядадаг байхаар залуу үетэн хүмүүжүүлэгдэхэ ёһотой.

Ажабайдалай буржуазна түхэл шэнжын гол удхань гэбэл, мүнгэндэ һүгэдэлгэ болоно. Баяжаха, зөөриин хойноһоо хомхолзохо гэһэн гансахан лэ «хүсэлые» капитализм хүнүүдтэ олгоо. Капитализмын гуримууд хүниие забхайруулаа, тэрэнэй һайн һайхан шэнжыень алдуулаа. Тэдэнэр гансал мүнгэн тухай бододог болоо.

Совет хүнүүдэй абари зан ганса пролетариадай бэшэ, харин бүхы ажалша хүн түрэлхидэй аша туһые элирхэйлдэг. Юуб гэбэл, ажалша зоной аша туһада зүриһэн юумэн тэрээндэ үгы бшуу. «Бүхы юумэн хүнэй аша туһада» гэһэн КПСС-эй Программын һайн һайхан уряа ажалшадай материальна байдалые һайжаруулха тухай партиин гаргадаг гансал анхарал оролдолгые харуулна бэшэ, харин хүнэй бүхы һайн һэдэб, бэлиг шадабариие хүсэд дүүрэнээр хүгжөөхэ эрилтэ табина. Бүхы гэшүүдэйнь өөрынгөө оюун бэлигые дүрбэн тэгшээр хүгжөөхын тула хизааргүй ехэ сүлөөтэй общество байгуулха зорилго табигдана.

Тус хуудаһа КПСС-эй обкомой лекторнүүдэй бүлэг бэлдэбэ.

АРАДУУДАЙ БАТА НЭГЭДЭЛТЭ БҮЛЭ

...овет орон дотор батажан ...аһан социалис общество ...уулагдажа, ажабайдалай ... социалис түхэл шэнжэ ...дхагдаа. Совет хүнүүдэй ... ябуулгын бүхы талые ...хэйлэн харуулхадаа, ...байдалай социалис түхэл шэнжэ СССР-тэ социа... нацинуудай ба арад үн...тэдэй хоорондо тогтоог...н шэнэ харилсаае — ад...эгшэ эрхэтэй, хани бари...ай, харилсаа холбоотой ...гын, нэгэ нэгэндээ туһа...лгын харилсаае гүнсэд ...рхойлдог байна.

...овет арадуудай ажабай... социалис түхэл шэн... интернациональна удха...аар хүгжөөгдэнэ. СССР... бүхы арадуудта тэрэ нии... түхэл шэнжэнүүдээр то...хойлогдодог юм. Социа... зөөридэ, социальна бай...алтын нэгэн адли байл..., үзэл сурталда үндэһэл... экономическа ажабай...айнь ниитэ нэгэн байһан ...рэнээ манай ороной на...ууд ба арад үндэһэтэдэй ...айдал бата нэгэдэлтэй, ... адли бшуу.

...эхэтэй хамта СССР-эй ...дуудай ажабайдал ниитэ ...н түхэл шэнжэнүүдтэй ...һаа гадна, бүлэг нү...элнүүдһээ үндэһэтэй наци...льна онсо илгаануудтай ... Нэн түрүүн эдэнэй ажа... ажал ябуулгын илгаа..., арадай ажахын һалба... һалбаринуудай байгуу...жа, хүн зоноймнь бүри... тоо, эдэнэй социально...гэжэлэй байгууламжа эл... нацинуудай, арад үндэ...дэй ажабайдалда ехэ ...өө үзүүлдэг гээшэ. Тэдэ... бүхы ажабайдалай, ажал ...улгын үнгэрдэг байгаалиин адли бэшэ эрхэ байдал, мүн һуудал байдалай, гэр бүлын онсо илгаанууд, ёһо заншалнууд, гуримууд, үндэһэ яһанай абари зангай илгаанууд элдэб арадуудай ажабайдалай түхэл шэнжэдэ нүлөөлдэг байна.

Хүнүүдэй түүхэтэ шэнэ нэгэдэл — совет арадай бүридэлдэ ородог социалис нацинууд болон арад үндэһэтэдэй хүгжэлтэ хадаа эдэнэй ажабайдалай ниитэ түхэл шэнжэнүүдтэ шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ гэжэ элирхэйлэн харуулна. Олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг совет обществын хүгжэлтэдэ национальна ба социально-экономическа политика бэелүүлхэдээ, интернациональна болон национальна диалектикые хараада абажа, Коммунис парти арадуудай ажабайдалда үндэһэ яһанай илгаа гаргуулдаггүй байхаһаа гадна, ажабайдалай ниитэ нэгэн түхэл шэнжэдэ хохидол ушаруулангүй, эдэ илгаануудыень тааруугаар хүгжөөдэг юм.

Ниитын ажабайдалай интернациональна түхэл шэнжэтэй бололгын зайлашагүй шэглэл болбол совет нацинууд ба арад үндэһэтэдэй, дэлхэйн бүхы арадуудтал адли, ажабайдалай түхэл шэнжые хүгжөөлгэдэ айхабтар ехэ нүлөө үзүүлдэг байна. К. Маркс, Ф. Энгельс энэ шэглэлые бүри XIX зуун жэлдэ түрүүлэн тодорхойлходоо, иигэжэ бэшээ һэн: «Урдандаа нютаг нютагай арад үндэһэтэдэй өөһэдынгөө үйлэдбэрилэн гаргаһан продуктнуудаар бэеэ хангажа ажаһуудаг байгаа гээшэ һаань, саашадаа нацинууд али бүхы талаараа харилсаа холбоотой, нэгэ нэгэнһээ али бүхы талаһаа дулдыданги болохо юм. Энэ ушар материальна, мүн оюун бодолой үйлэдбэридэ адли тэгшэ хабаатай. Зарим нацинуудай оюун бодолой ажал ябуулгын үрэ дүнгүүд ниитын баялиг болодог байна. Үндэһэ яһанай талаар гансал өөһэдынгөө талые харалга, холын бодолгүй ябадал, улам бүри бүтэшэгүй болохо байна...». Нацинуудай хүгжэлтын иимэ шэглэлые заахадаа, В. И. Ленин иигэжэ тэмдэглээ һэн: «Капитализмын үедэшье хүн түрэлтэнэй ажахын, политическэ ба оюун бодолой бүхы ажабайдал улам интернациональна түхэл шэнжэтэй болодог. Социализм тэрэниие гүйсэд дүүрэнээр интернациональна түхэл шэнжэтэй болгохо байна».

Ленинэй уридшалан хараһанай ёһоор, СССР-тэ социализмын байгуулагдахада, саашадаа дэлхэйн социалис байгуулалтын бүрилдэн хүгжэхэдэ, интернациональна түхэл шэнжэтэй бололгын шэглэл улам үргэнөөр хүгжөөгдэһэн байгаа. Иимэ шэнэ оршон байдалда интернациональна түхэл шэнжэтэй бололго тон шэнэ, социалис ёһоной удха шанартай болонхой. Тиигэжэ тэрэ социализмын хүгжэлтын зайлашагүй хуули ёһон болоһон байха юм.

Социалис интернациональна түхэл шэнжэтэй бололго — энэ хадаа арадуудай материальна, мүн оюун бодолой ажабайдалда хабаатай орёо, олон янзын хүгжэлтэ хубилалтанууд мүн. Тэрэ нэн түрүүн арадуудай ажал ябуулгын шиидхэхы һалбарида — материальна талада хабаатай байна.

Ажалай ниитын хубаарилые гүнзэгырүүлэн хүгжөөжэ, тэрэ совет республиканудай экономическа хүгжэлтын хэмжээе тэгшэдхэлгэдэ, тэдэнэй үйлэдбэриин-техническэ хэрэгсэлнүүдые, байгаалиин ба ажалай нөөсэнүүдые, эрдэм, техникын туйлалтануудые нэгэдүүлгэдэ, эрдэм, техникын хүгжэлтын туйлалтануудые социалис байгуулалтын булюу һайн талануудтай ниилүүлэн хамтаруулгада ехэ нүлөө үзүүлдэг юм. Совет нацинууд болон арад үндэһэтэдэй ажахые интернациональна түхэл шэнжэтэй болголго бүхы ССР Союзай, мүн тэрэнэй бүридэлдэ ородог республиканудай аша туһада хүдэлжэ байдаг арадай ажахын ниитэ нэгэн комплекс болодог ниитэ-союзна экономикые хүгжөөлгэдэ сэхэ хабаатай байна.

Совет Буряад орон энэ талаар жэшээ болоно. Интернациональна ажалай ашаар республика дотор мүнөөнэй индустриин элдэб һалбаринууд байгуулагданхай. Имагтал арбадахи табан жэлэй үедэ республика доторнай Гусиноозёрско ГРЭС-эй түрүүшын ээлжээн, Холбоолжоной нүүрһэнэй уурхай, «Бурятфермаш» завод, Улаан-Үдын нэхэмэл гадар хубсаһанай фабрика болон бусад хэдэ хэдэн томо ехэ предприятинууд баригдажа, ашаглалгада оруулагдаһан байгаа. Тиихэдэ эдэнэр бултадаа бүхы совет арадуудай экономическа харилсаанай, олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг ажалша коллективүүдэй үйлэдбэриин ажал ябуулгын үрэ дүн болоно. Коммунизмын асари ехэ барилга — БАМ-ай барилга энэ талаар эгээл толотомо гэршэ жэшээ болоно бшуу. Союзна болон автономито республикануудһаа, хизаарнуудһаа, областьнуудһаа, элдэб хотонуудһаа эльгээгдэһэн олон арбаад отряд мүнөө эндэ хүдэлнэ. Ород болон буряад, украинец болон яхад, белорус болон грузин, латыш болон молдаванин — оронооймнай бүхы үндэһэ яһатадай түлөөлэгшэд ээм ээмээ ниилүүлэн, түмэр замай барилга дээрэ хүдэлжэ байна. Үнэхөөрөөшье, БАМ — бүгэдэ арадай барилга, олон үндэһэ яһатанһаа бүридэдэг совет арадай ажалай үрэ дүн мүн!

Совет нацинууд болон арад үндэһэтэдэй ажабайдалай интернациональна түхэл шэнжэтэй бололго хүнүүдэй түбхинэн нютагжаха ябадалда ехэ нүлөө үзүүлээ. Бүхы союзна республикануудта промышленностиин хурданаар хүгжэхэдэнь, хото городууд улам түргэнөөр ургадаг байна. 1917 онойхитой жэшэбэл, 1979 ондо СССР-тэ городой хүн зоной тоо 18-һаа 62 процент хүрэтэрөө ургаһан байгаа. Буряад орондо городто ажаһуудаг хүн зоной тоо бүри түргэнөөр нэмэбэ. Хэрбээ 1926 ондо оройдоол 13 процент болодог байгаа һаань, 1979 ондо городой хүн зоной тоо 57 процентдэ хүрэһэн байгаа бшуу. Тиихэдэ республикын буряад зоной хото городто ажаһуудаг бололгын хэмжээн хэлбэришэгүйгөөр ургаа. Хэрбээ 1926 ондо республикын буряад зоной оройдоол 0.6 процентнь городто ажаһуудаг байһан һаа, харин 1970 ондо эдэнэй хубита 26,5 процент болоһон байгаа.

СССР-эй арадуудай ажабайдалай интернациональна түхэл шэнжэтэй бололго хүнүүдэй нишэ тиишээ нүүлгэдэ, түбхинэн нютагжалгада ехээр нүлөөлнэ. 1979 ондо СССР-эй хүн зоной тоо бүридхэл абалгын баримта мэдээнүүдэй ёһоор, Буряад орондо 60 гаран үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэд ажаһууна, ажаллана.

Республиканудта ажаһуудаг үндэһэ яһатанай ургалта олонациональна ажалша коллективүүдые бии болгодог, соёлой, оюун бодолон үнэтэ шухаг баялигуудаа, ёһо заншалнуудаа халан абалсаха арга олгодог байха юм. Энээнэй ашаар ондо ондоо үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдэй гэрлэлгэ жэлһээ жэлдэ ургана. 1979 ондо хүн зоной тоо бүридхэл абалгын мэдээнүүдэй ёһоор, оронооймнай бүхы бүлэнүүдэй 13,5 процентнь ондо ондоо үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн байгаа. Манай Буряадта иимэ бүлэнүүд 8 процент болоно.

Интернациональна түхэл шэнжэтэй бололго совет арадуудай ажабайдалай бусад талада — соёл болбосоролдо, хэлэндэ, һуудал байдалда, зан абарида ехэ нүлөө үзүүлээ.

Тиигэжэ интернациональна түхэл шэнжэтэй бололго совет нацинууд ба арад үндэһэтэдэй ажабайдалай бүхы асуудалнуудаар социальна гүнзэгы ехэ хубилалтануудые үүдхэдэг. Тэрэ совет арадуудые улам ойртуулалсадаг, эдэнэй ажабайдалай үндэһэ яһанай илгаануудые усадхадаг, тэрээндэ ниитэ совет интернациональна түхэл шэнжэнүүдые түхөөдэг юм.

ЖАГСААЛДАА ЗАНДАА

Ажал хэрэгүүдээрээ гансаһые район дотороо бэшэ, мүн республика соогоо мэдэжэ болоһон хүнүүд олон аад даа. Тэдэнэй тоодо мүнөө наһанайнгаа амаралтада гараһан М. Ф. Фасхутдинов оролсоно. Коммунис ажалай ударник Мингас Фасхутдинович «Пограничный», «Большеулүнский» совхозуудта мал ажал хүгжөөлгэдэ ехэ хубитаа оруулаһан юм. Һүн һаалиин, гахай үсхэбэриин фермэнүүдые заагшаар удаа дараалан худэлжэ, шадамар бэрхэ эмхидхэгшэн байһанаа ашаар коллективүүдээ түрүү һуурида гаргалсаһан байна. Бүтээсэ ехэтэ амжалтанай, эрхим һайн ажалтануудые түйлалтайнгаа түлөө тэрэ гүрэн түрын дээдын хайра — Ленинэй орденоор шагнагдаа һэн. [illegible] ажалайнгаа [illegible] хабаадалсаһан байна юм.

Мингас Фасхутдиновичай ажалай намтар тухай республикын олонитэ дуулаһан байха. Тээд тэрэнэй дайшалхы намтар тухай тодорхойгоор дурсагдаагүй юм.

Тиимэһээ түрэл ороноо харин булимтарагшадаа хамгаалалсаһан сэрэгшэн Фасхутдиновай дайшалхы замые тобшо тэдыгээр дурдамаар ха.

«23-дахи стрелково бригадын ефрейтор Мингас Фасхутдинов 1944 оной февралиин 6-да хүндөөр шархатаа.

Сэрэгэй госпиталиин начальник.

Сэрэгэй госпиталиин комиссар».

Сагаан урасхалда шарлажа хуушарһан нимэ нэгэ документ уншахадаа, сэрэгшэнэй ямар байлдаанда шархаташыень заатагүй мэдэжэ абаад дуран хүрөө һэн...

—Үдэрынь шанга тулалдаан болоһон байгаа. Һүниндөө аали намдуу байдал тогтоо. Хэлхэ холбооной түлөө харюусалгатай сэрэгшэн шархаташа, батарейн командир оршон тойроние, байлдааной талмай дээрэх байдалые тагнажа мэдэхэ гэжэ шиидэбэ. Сэрэгшэд хуу эсэһэгүүд, хоёрдохи һүниеэ унтаагүй байгаа бшуу. Командирнайнгаа хүн бүхэнэй байһые адаглан шэртэжэ байһые обсорходо, Мингас [illegible] хэлэбэ:

— Би ошолбойбу.

Хоюулан мүлхибэд. [illegible] гүбээ дээрэ гарахатайнь сасуу бүхэ зохидоор нюугаад һууһан немецүүд тэдэниие обсорхо, буудажа захалба. Комбат зүүн гараа [illegible], арсаахан болобо. Мингас маг дары командиртаа мүлхин дүтэлжэ, [illegible] татажа гаргаад, һөөргөө мүлхибэ. Тэд уданшегүй дайсанай «нохор» һомон Мингасые туһаба. [illegible] Артиллерист [illegible] ороходоо, [illegible] байлыень ойлгоод, арай ёохон [illegible] хүрөө бэлэй. [illegible] татажа гаргаад, һөөргөө [illegible] шархаа [illegible] лаа. Харин аюултай шарха гэжэ мэдэрэгдэхэдэнь, саг дары госпитальдо эльгээгдэһэн байна.

Эндэ эмшэлүүлһэнэй удаа дахинаа фронтдо мордоо. Дайсанай һомондо диилдэгүйл даа, нютагайхнай хүбүүн.

«Тус справка 33-дахи стрелково дивизиин сэрэгшэн Мингас Фасхутдиновта үгтөө. М. Фасхутдинов 1944 оной ноябриин 11-һээ 1944 оной сентябрь хүртэр 5818-дахи нүүдэл госпитальдо эмшэлүүлээ.

1944 оной июнин 23-да шархатаа.

Нүүдэл госпиталиин начальник. Нүүдэл госпиталиин комиссар».

Удаадахи энэ документ уншаад, Латвида дүтэхэнэ болоһон байлдаан тухай, яажа шархатаа тухайгаа Мингас Фасхутдинович хөөрэжэ мэдүүлбэ.

...«Максимовые» [illegible] бухы арга боломжонуудыень мэдэхэ болгожо байһан сэрэгшэд фашистнар руу гал дүлэтэ «аадар» адхажал [illegible] һэн. Немецүүдые заатагүй һууринһаань хобхолхо [illegible] тула аһан шадалаараа оролдоһон сэрэгшэд [illegible]. Тэд удаадахи [illegible] Мингас һууряа алдан, шабар руу унашоо бэлэй. Минии түгдэрхэй хүлдэнь ороо.

Эндэһээ медсанбадта, удаань нүүдэл госпитальдо хүргэгдэһэн юм. Харгыдаань немецүүд автомашиныень буудажа, жолоошон һомоной эшхэрээн дундуур шууд түргэнөөр харайлган, шархатаһан сэрэгшэдые абараа бэлэй. [illegible] Энэ удаа Мингас операци хүүлхэ байгаад болоо.

М. Ф. Фасхутдинов мүнөө наһанайнгаа амаралтада байһан, урдынгаа жагсаалдаа гаргаар зандаа. [illegible] лэтэ жэлнүүдэй халуун ошые мартангүй, дахинаа хүн зондо харша нимэ муухай дайн дажарай дабтагдахагүйн тула хүсэ шадалаараа оролдоһоор.

А. СУРМАЧ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Ф. Фасхутдинов.

Авторай фото.

ГИЛЬБЭРЫН ДУНДА ҺУРГУУЛИДА

ЭДИР ХАРУУЛШАД

Гильбэрын дунда һургуулиин лесничество 1970 ондо байгуулагдаа һэн. Һурагшадые түрэл хизаарайнгаа байгаалиие хамгаалгада хабаадуулха зорилгоор ажалаа тэрэ эхилээ. Лесничествэдэ гэшүүн боложо орогшод «эдир берендейнүүд» (ой модоной эзэд) гэжэ нэрлэгдэдэг юм. Хамтадаа 110 үхибүүд тэндэ хабаадана. Ой модо хамгаалгаар 5 пост байгуулагданхай.

Эдэ эдиршүүл жэл бүри Гильбэрын лесничествэтэй хэлсээ баталжа, 50 гектар ой модо даажа абаад, харууһалдаг юм. «Ногоон харуулшад» жэлэй дүрбэн сагта сахин хамгаалгын хүдэлмэри ябуулдаг. Хабартаа, зундаа ойн түймэр һэргылнэ. Үбэлдөө хуули бусаар модо отолхо ябадалые һэргылнэ. Даалгагдаһан участок дээрээ үмхирһэн, хатаһан модо, гэшүүһэ суглуулдаг. Модоной үрэһэ абахын тула борбоосгойнуудые суглуулдаг байна.

Үбэлэй, хабарай хашанха хүшэр сагта ан амитад, жэгүүртэнние амидаруулхын тула һурагшад тэдэндэ эдеэ бэлдэдэг. Шубуудай уурхайлдаг үүрнүүдые гараараа бүтээжэ, ойдо абаашан, модондо үлгэдэг байха юм.

Тиихэдэ һургуулиингаа дэргэдэхи талмайда, үйлсэнүүдтэ ногооруулгын хүдэлмэри хэнэ. 1980 ондо 50 гектар дээрэ модон һуулгагдаа, нилээд ехэ үрэһэн суглуулагдаа, шубуудай гэрнүүд бүтээгдээ.

Эдир харуулшад хэшээлнүүдтээ ойдо модон тухай эрдэм мэдэсээ үргэдхэдэг, ой шэнжэлхэ зорилгоор экскурсида гарадаг. Жэшээнь, ээлжээтэ нэгэ хэшээл дээрэ «Ой модо тарихa ба һуулгаха тухай» темээр хүрһэ элдүүрилхэ, тарилгада үрэһэ бэлдэхэ талаар заабаринууд үхибүүдтэ үгтөө һэн.

ЗАЛГАЛАА ГЭР БАРИГДАБА

Һүүлэй жэлнүүдтэ Гильбэрын дунда һургуулиин байрын бага, хуушарһан ушарһаа һуралсалай хэшээлнүүд хоёр халаанда үнгэргэгдэдэг байһан. Тиимэһээ энэ зундаа хуушан байшангай дэргэдэ залгалаа гэр баригдажа, мүнөө тэрэнь бэлэн болоо шахуу. Тэрэнэй 7 кабинет соо 210 һурагшад нэгэ доро заалгаха юм. Тэндэ математикын, эхин классуудай хоёр-хоёр кабинет, түүхын, ород хэлэнэй, географиин кабинедүүд түхеэрэгдэхээр хүлеэгдэнэ. Хэрэгтэй болохо мебель, парта, бусад түхеэрэлгэнүүд гол түлэб абтажа асарагданхай.

— Сагаадаад, шэрдээд, мебель гэхэ мэтэеэ оруулжа табибал, бэлэн болохо гэжэ һанагдана. Энээнһээ урда хоёр халаанаар хэшээл хэхэдэ, һурагшадташье, багшанарташье ехэ хүндэ байдаг һэн. Һуралсалай хоёрдохи четвертьһээ шэнэ гэртээ орожо нэгэ халаанаар һурадаг болохобди, — гэжэ һургуулиин директор Янжима Дабаевна Имыкшенова хөөрөө һэн.

НАМАРАЙ ҺАЙНДЭР

Классай самбар дээрэ зураг үлгөөтэй — ногоон шэрээр шэрдэнхэй томо гэгшын һонгино. Энеэбхилһэн янзатай. Нээрээшье намарай элдин сагта байгаалишье, хүн зоншье сэдьхэл дүүрэн, хүхюутэй байдаг ха юм. Бүри дээгүүрнь — намарай һайхан хаһые магтаһан А. С. Пушкинай, Ф. И. Тютчевэй шүлэгүүдэй мүрнүүд.

Классай таһалга соо зэргэлүүлэн табяатай столнууд дээрэ үгы юумэн үгы. Нэгэ табаг соо шанаһан хартаабха, улаан помидор, ногоон мангираар хэһэн хүнэй дүрсэ. Хажуугаарнь элдэбын амһартануудсоо обоо-собоо хартаабха, һархяаг, винегрет, бууза. үндэгэн, алим жэмэс, үгэрсэ, овощ гэхэ мэтэ эдеэ хоол табяатай. Эхин һургуулиин һурагшанар класс классайнгаа столнуудые хёрхо нюдөөрөө шүүмжэлэн, сэгнээд:

— Үү, харыт, тэрэ 3-дахи «б»-гэйхид капустаяа яаһан зохидоор хэршэжэ, үгэрсэ, морхообоо таарууғаар табяа гээшэб!— гэнэд.

— Теэд һархяаггүй ха юм. Манайхишни дээрэл даа! Нэгэдэхи һуурида гараха байхабди. Боосолдохомнай гү? — гэжэ байгаад хоорондоо хөөрэлдэнэ.

Тиигэжэ байтар толгойдоо улаан, ногоон, шара бантнуудтай басагад, томоотой янзын хүбүүд һубарилдаһаар самбарай урда зогсоод, намар тухай һайхан дуу дуулажархиба. Хойноһоонь ялагар гоё хубсаһатай хөөрхэн заахан басаган Энэдхэг ороной хатар гүйсэдхэбэ. Буряадшье хатар гүйсэдхэгшэд харагшадай магтаалда хүртэбэ...

Гильбэрын дунда һургуулиин эхин классуудай намарай һайндэртэ 3 «б» класс эрхимлэбэ. Хоёрдохи һуурида — 1 «б».

Намар тухай һайн зурагуудые зураһанай түлөө Туяна Гомбожапова, Бэлигто Гончиков, Надя Варнакова, Чингис Бальжиев гэгшэд шангуудые абаба. Энэдхэгэй хатар гүйсэдхэһэн Дугарма Цыремпилова мүн лэ шагнагдаа.

БУХЭШҮҮЛ ШАЛГАРНА

Хүүгэдэй спортивна һургуулиин Гильбэрэдэхи филиалда хорёод һурагшад хабаадажа, дүрэ буляалдалгын барилдаанай оньһонуудые шудалдаг юм. Тэрэ филиал байгуулагдаһаар дүрбэн жэл үнгэрөө. Тренернүүдээр — дунда һургуулиин физкультурын багша, дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мастерта кандидат Нима Самбаевич Дашицыренов болон филиалай багша, спортын мастер Юрий Базаржапович Дугаров хүдэлдэг байна.

Һүүлэй үедэ тус филиалда солбон бэрхэ барилдаашад нилээд бии боложо байна ха. Жэшээнь, 10-дахи классай Дабацырен Жамсаранов, Аркадий Дабаев, 8-дахи классай Виктор Монсонов, Гавриил Дабаев гэгшэд энэ хабар эдиршүүлэй дунда республикын чемпионнууд болоо. Харин Жаргал Будаев. Жаргал Бальжиев, Нима-Цырен Дандаров, Жаргал Нимацыренов, Бэлигто Нимажапов тэрэл удаа шангай һуури эзэлһэн.

Эдир барилдаашад саг үргэлжэ элдэбын мүрысөөнүүдтэ ошожо, хүсэеэ туршалсадаг гээшэ.

— Мэнэ гэһээр ВЛКСМ-эй райкомой шангые эзэлхын түлөө Ивалга тосхондо үнгэрхэ мүрысөөндэ хабаадахаар бэлэмди. Улаан-Үдын чемпионадта хабаадаха тусхай уряалтайбди, — гэжэ тренер Н. С. Дашицыренов түсэбүүдээрээ хубаалдаа һэн.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

Улаан-Үдын район.

СЭРЭГЭЙ АЛБАНДА ҮДЭШЭБЭ

Сэрэгэй албанда мордохо хүбүүдээ баяр ёһололой оршон байдалда үдэшэхэ һайхан заншал нютаг бүхэндэ бии болонхой гээшэ ааб даа. Һаяхан «Аршан» курортын клуб соо иимэ үдэшэлгэ эмхидхэгдэжэ, сэрэгтэ мордохо хүбүүдэй түрэлхид, багшанарынь, ажалай болон дайнай ветеранууд олооро суглараба. Арадай депутадуудай Аршаанай сельскэ Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Н. М. Бильдаев энэ үдэшэлгые нээгээд, сэрэгтэ мордохо хүбүүдтэ хандажа үгэ хэлэбэ.

— Таанад хатуужал болбосорол гарахаар бэеэ зэһэжэ байна гээшэт. Эхэ эсэгээ, нютаг дайдаяа һанажа, үнэн сэхээр албаяа хэгты. Дайнай хатуу шэрүүниие бэе дээрээ үзэһэн хадаа таанадай гарта Эхэ оронойтнай барюулһан зэбсэг үнэн шуһата байлдаанда бу хэрэглэгдэһэй гэхэ байнаб. Огторгоймнай хэзээдэшье сэлмэг байг лэ!

Удаань Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай ветеранууд С. Н. Павлов, А. С. Кобец, ажалай ветеран С. Б. Цыренова, багша А. Д. Дальбинова, «Аршан» курортын профсоюзай комитедэй зүгһөө Н. Н. Питеева, комсомольско организациин секретариин орлогшо Н. Хахаева, сэрэгтэ мордохо хүбүүдэй түрэлхидэй зүгһөө Ж. С. Бобкова, Г. А. Губин, сугтаа нэгэ класста һураһан нүхэдэйнь зүгһөө И. Пешкова, Р. Соколова, Аршаанай сельсоведэй секретарь Л. Н. Сонголова гэгшэд захяагай үгэнүүдые хэлээ. Тэдэнэр булта ерээдүйн сэрэгшэдтэ үнэн сэхээр Эхэ орондоо албаяа хэхыень хүсэбэ.

Ажалай ветеран, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ С. В. Цыренова нигэжэ хэлэбэ:

— Мүнөө дэлхэй дээрэ амгалан бэшэ байна. Сэрэгэй мэргэжэл шадабарида һураха даа, амгалан тайбан байдалай хэрэгые хамгаалхаяа һуранабди гэжэ хүн бүхэнтнай ойлгохо ёһотой.

Түрэлхидэй зүгһөө үгэ хэлэһэн Ж. С. Бобкова ерээдүйн сэрэгшэдтэ нютагайнь газарай шоройтой мэшээгхэнүүдые барюулаа. Мордогшодто дурасхаал болгон һанажа ябаха бэлэгүүд барюулагдаа.

Албанда мордохоёо байһан хүбүүдэй зүгһөө Сергей Никифоров үгэ хэлэжэ, совет сэрэгшэнэй нэрэ хүндые нангинаар сахижа, уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэбди гэжэ сугларагшадые найдуулба.

В. ТУЛАЕВ,
манай корр.

Түнхэнэй район.

ХИЛЫН СААНАҺАА
ТАСС АПН

ДАЙН ҮРГЭЛЖЭЛҺӨӨР

БЕЙРУТ. Ниишэ ороһон мэдээсэлнүүдэй ёһоор, Ирагай сэрэгүүд ноябриин 13-да Шуш хото шадар шэбээлһэн Иранай подразделенинүүдтэ добтолбо. Ирагай сэрэгэй главна командованиин мэдээсэл дотор тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, зуу гаран хүнөө алуулжа, шархатуулжа, ехэ буу зэбсэгүүдээ, һомо хэрэгсэлнүүдээ орхижо, иранайхид зугадаха баатай болоһон байна. Үнгэрһэн үдэрнүүдтэ фронтын элдэб участогууд дээрэ Иранай сэрэгэй 148 албатад алуулаа. Ирагай талаһаа 10 хүн алуулһан байна гэжэ мэдээсэл дотор хэлэгдэнэ.

Һүүлэй 48 часай турша соо Иранай сэрэгүүд Ирагай хоёр танк, ашаанай 7 машина, һомо хэрэгсэлнүүдтэй хоёр склад үгы хэбэ. ПАРС агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, ноябриин 12-то Ирагай авиаци Иранай урда ба баруун районуудтахи хотонуудые бомбодохо һэдэлгэ гаргаба. Гэбэшье агаарһаа добтолгоһоо хамгаалалта хэхэ хэрэгсэлнүүд эдэнэй ябуулгануудые зайсуулан сараба.

ВАШИНГТОНОЙ ХАРДАЛГА ГҮРДЭЛГЫЕ ЭЛИШЭЛБЭ

Ф. Кастрын үгэ

ГАВАНА. США-гай заналтын кампанида харюу болгон эмхидхэгдэһэн, Кубын арадтай һаналаа нэгэдэгшэдэй уласхоорондын үргэн ехэ, эдэбхитэй хүдэлөөн тон шухала удха шанартай байна, — гэжэ Кубын Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Республикын Гүрэнэй Соведэй ба Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Фидель Кастро тэмдэглэбэ.

Никарагуа худар сэрэгүүдээ эльгээнэ гэжэ худалаар гэмнэн, Кубые хардаха һэдэлгэ гаргадаг американ империалистнуудай шашалдаануудай худал хуурмаг байһые гэрэ кампани элишэлнэ гэжэ журналистнуудтай хөөрэлдэхэдөө, тусхайлан тэмдэглээ. Энэ кампани үүсхэгшэдтэ эсэргүү ябуулга болошоо. Юундэб гэхэдэ, Холбоото Штадуудай гадаадын политикын һандарал хосоролто дайнда хүргэхэ байһые бүхы дэлхэйдэ элирхэйлэн харуулна.

Америкын захиргаан бэрхэтэй байдалда оронхой: Никарагуада Кубын солдадуудай хабаадалга гэдэгые тодоруулха гэршэ баримтануудые харуулагты гэһэн Кубын эрилтэдэ харюусажа шадахагүй байшоо.

Американецуудай худал хуурмаг баталамжа дотор дурдагдаһан үдэрынь Кубын хоёр мянган багшанарай Никарагуа ошолготойнь тудалдана. Тэдэнэй нэрэ солонуудн, адресууд ба амгалан ёһоной интернационалис зорилгые бэелүүлхэ хэрэгтэ туһалһан үүргэнь — Никарагуагай үхибүүдые һургаха хүсэлэнгынь хэзээшье нюуса байгаагүй юм. Энэнь Кубын элишэлһэн, Вашингтоной түрүүшын худал хуурмаг баталамжа бэшэ. Кубын сэрэгүүдые Сальвадор худар эльгээһэн тухай, Түбэй Америкын оронуудта совет зэбсэгүүдэй эльгээгдэдэг тухай худал үгэ хүүрнүүд нигэжэ баһал элишэлэгдэһэн байха, — гэжэ Ф. Кастро һануулба. Тиимэ элишэлгэнүүдһээ уламжалан, империалистнуудай тон худалша байһаниинь уласхоорондын олониитын үмэнэ элирэнхэй. Мүнөө США-гай олон зон худал хуурмаг баталамжануудта этигэхээ болинхой. Юундэб гэхэдэ, тиимэ баталамжанууд үридшалан хараалагдаһан түсэбэй ёһоор тараагдадаг байна. Зарим нэгэшүүл Кубые айлгаха һанаатай. Гэхэ зуура, Куба 20 гаран жэлэй турша соо эзэрхэг түримхэй һанаашалгануудта зохихо харюу үгэжэ байһаар. Хөөрэлдөөнүүдэй үндэһөөр түйлагдаһан политическэ шиидхэбэри — Түбэй Америкэдэ хабаатай асуудалнуудые шиидхэхэ тон мэргэн ябуулга болохо байна. Тэрэниие сэрэгэй гуримаар шиидхэхэ гэһэн һэдэлгэ энэ нютагтахи байдалые улам һүжэрөөхэ байха гэжэ Ф. Кастро тусхайлан тэмдэглэбэ.

ВЕЛИКОБРИТАНИИН КОММУНИСТНУУДАЙ СЪЕЗД

ЛОНДОН. Великобританиин Коммунис партиин (КПВ) XXXVII съездын делегадууд үгэ хэлэхэдээ, амгалан байдал хамгаалха, термоядерна дайнай аюул саран зайсуулхын түлөө олониитын хүдэлөө дэлгэрүүлхые уряалба.

Англиин консервативна правительствын зүгһөө эдэбхитэйгээр дэмжэгдэдэг Америкын захиргаанай дай жүрөөдэһэн хараа бодолһоо шалтагаалан, уласхоорондын байдалай улам хурсадан һүжэржэ байһанда ехээр һанаата болодогоо Англиин арад зон элирхэйлнэ гэжэ съездын шиидхэбэри дотор тэмдэглэгдэнэ. США буу зэбсэгүүдые үрдилдэн түхеэрэлгэ улам дэбэргэн, Баруун Европодо далита ракетэнүүд ба «першингнүүдые» тараан тодхохыень НАТО-гай талаар партнернуудтаа баадхан, шахардуу байдалай һуларалтые таһалдуулха оролдолго гаргана гэжэ шиидхэбэри дотор мүн лэ тусхайлан гэмдэглэгдэнэ.

Англида американ далита ракетэнүүдые тараан тодхолго буруушааһан кампани бүри эдэбхитэйгээр эмхидхэхыень, буу зэбсэгүүдые хуряалга, Англиин сэрэгэй гаргашануудые хороолго ба НАТО-һаа тэрэнэй таралга туйлахын тула шухала ябуулгануудые хэхыень Компартя уряална.

Амгалан тайбан байха, буу зэбсэгүүдые хуряаха зорилготой, бэеэ дааһан гадаадын политика Англии баримталан бэелүүлхэ ёһотой. — гэжэ КПВ-гэй Гүйсэдкомой гэшүүн П. Миллигэн дискуссиин үедэ мэдүүлээ.

Түгшүүрилтэй зарим орон нютагуудтахи байдал тушаа хэдэ хэдэн документнүүдые һайшааба. Латинн Америкэ тушаа США-гай империализмын баримталдаг политикые делегадууд эрид буруушаана. Великобританиин коммунистнуудай съезд Сальвадор, Никарагуа ба Куба тушаа Вашингтоной баримталдаг эзэрхэт түримхэй хараа бодол болюулха эрид шанга эрилтэ табиба.

СПОРТ

БАРИЛДААН. Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар «Динамо» бүлгэмэй Россиин соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Махачкала хотодо боложо, 10 команда хабаадаһан байна. Буряадай АССР-эй «Динамо» бүлгэмэй барилдаашад гурбадахи һуури эзэлжэ, бронзо медальнуудаар шагнагдаба. Спортын мастерта кандидат Б. Дашибальжиров 52 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, бухы уулзалгануудтаа илажа, Россиин соведэй чемпион болобо. Спортын мастер В. Вострецов — хоёрдохи, харин В. Базаров, В. Мархаев гурбадахи һууринуудые эзэлээ.

Красноярскын заводуудай нэгэнэй директор байһан, Социалис Ажалай Герой Котельниковэй дурасхаалда зорюулагдаһан мүрысөөн боложо байна. Ерэхэ жэлэй январь һарада Тбилиси хотодо үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөндэ барилдаашадые шэлэн абалгын энэ мүрысөөндэ манай республикын хэдэн бэрхэ спортсменүүд В. Миланханов, Л. Актинов, В. Гашинов, Ц. Иванов, А. Лезнов болон бусад хабаадалсана.

БОКС. ВЦСПС-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадахаяа манай республикын хүдөөгэй бэрхэ боксернууд спортын мастернууд Ц. Улзытуев, Д. Цыренов, А. Кондаков, мастерта кандидат Р. Санжиев гэгшэд һуралсал һорилго хэжэ байна.

ҺУР ХАРБАЛГА. ВЦСПС-эй кубогта хүртэхын түлөө мүрысөөн Алма-Ата хотодо болобо. Эндэ мэргэшүүл дэлхэйн нэгэ, бүхэсоюзна хоёр рекорд тогтоогоо. «Спартак» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командын гурбадахи һуури эзэлжэ, бронзо медальнуудаар шагнагдаа. Манай республикын түлөөлэгшэд энэ командын бүридэлдэ ороһон байна. ШВСМ-эй тренер спортын мастер Эрдэн Санжеев наймадахи һуурида гараба. Андрей Андренов М-1 упражненеэр харбахадаа, 1170 очко абажа, СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргээ. Урда тээхэнэнь энэл бүлгэмэй харбагша Павел Баханов спортын мастер болоо һэн.

БИАТЛОН. «Труд» бүлгэмэй кубогта хүргэхын түлөө мүрысөөн үнгэргэгдөө. Прибор бүтээлгын нэгэдэлэй, лесотехническэ техникумэй, нарин сэмбын комбинадай түлөөлэгшэд илажа гараһан байна. Нёдондо жэлэй республикын чемпион, «Труд» бүлгэмэй физкультурын инструктор Александр Шайдуров, лесотехническэ техникумэй һурагша Андрей Овчинников, прибор бүтээлгын нэгэдэлэй хүдэлмэрилэгшэ Анна Хабалова гэгшэд илалта туйлажа, кубогуудаар шагнагдаба. Тиигэжэ эдэнэр «Труд» бүлгэмэй Түбэй соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө декабрь һарын эхеэр Удмуртын ниислэл хотодо үнгэргэгдэхэ мүрысөөндэ хабаадаха болобо.

ДААМ. «Урожай» бүлгэмэй областной соведэй мүрысөөн дүүрэбэ. Эрэшүүлэй дундаһаа Түнхэнэй районой Хэрэнэй дунда һургуулиин багша В. Хагоев чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө. А. Гомбоцыренов, В. Сигитов гэгшэд удаадахи һууринуудые эзэлбэ. Эхэнэрнүүд сооһоо Улаан-Үдын хоёрдохи интернат һургуулиин һурагша Н. Ринчинова илаа. Н. Гармаева, Л. Баинова гэгшэд шангай һууринуудые эзэлээ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЧАД-тахи БАЙДАЛ

ПАРИЖ. Франс Пресс агентствын дамжуулһанай ёһоор, Суданай армиин частьнууд ба Чадай оборонын министр байһан Х. Хабрегэй үймөө татагша отрядууд Чадай зүүн зүгтэхи хэдэ хэдэн һуурин тосхонуудые эзэмдээд байна. Правительственна сэрэгүүд интервентнүүдтэ эсэргүү үсэд шанга байлдаанудые хэнэ.

Хабре США-гай ЦРУ-тай холбоо барисаатай юм гээд мэдээсэлэй агентствэнүүд дурдана. Вашингтон Чадта хоёр нюуртай ябуулга хэнэ гэжэ «Юманите» газетын шэнжэлэл дотор тэмдэглэгдэнэ. Холбоото Штадууд Суданаар дамжуулан Х. Хабрегэй үймөө татагша бүлэглэлые дэмжэхэ зуураа, Африкын оронуудай хоорондын хүсэнүүдтэ самолёдуудаа, тылдэ шухала хэрэгсэлнүүдые дурадхана гэжэ тус газетэ бэшэнэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Орбита. 8.55—Дамжуулгын программа. 9.00—«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 10.05—«Дуратай шүлэгүүд». 10.50—«Михайло Ломоносов»—уран һайханай фильм. 12.30—Шэнэ һонин. 15.10—Дамжуулгын программа. 15.15—Шэнэ һонин. 15.35—«Хүдөөгэй ажал хэрэгүүд». — кинопрограмма. 16.50—«Мы из Махтра» — фильм-балет. 17.00—«Ород хэлэн». 17.30—Д. Шостакович. 1-дэхи квартет. 17.45—«Дохёогоо үгыт, горнистнар!».

Улаан-Үдэ. 18.15—«Байгал»—мэдээсэлэй программа. 18.45—Хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаһан дамжуулга.

Орбита. 19.15—«Хүхюун нотонууд». 19.45—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 20.00 — «Нюуса далдагүй хөөрэлдөөн». 20.35—Түбэй телевидени болон бүхэсоюзна радиогой ород дуунай академическэ хоорой концерт. 21.05—Л. И. Брежнев. «Дурсалганууд» (2-дохи бүлэг). «Эхэ орондоо үнэн байха мэдэрэл» 22.00—«Время». 22.35—Арадай хүгжэмэй концерт. 23.00—Футболоор дэлхэйн чемпионадай шэлэн абалгын мүрысөөн. СССР-эй ба Уэлсын суглуулагдамал командануудай Тбилисиһээ дамжуулагдаха. 23.45—«Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Орбита. 12.55—Дамжуулгын программа. 13.00—«В одной семье» — баримтата фильм. 13.15 —«Таанад, түрэлхидтэ». 13.45—Юрэнхы биологи, 9-дэхи класс. «Байгаалиин ба искусственна шалгаран хүгжэлгэ». 14.15—«Декабристнууд тухай хөөрөөн». И. Пущин. 15.15—Ботаника, 5-дахи класс. «Үндэһэн». 15.35—«Бернард Шоу» (2-дохи хуби).

Улаан-Үдэ. 16.25—«Красные альпинисты»—уран һайханай фильм (12—13-дахи сери). 17.15 Буряадай АССР-эй Гостелерадиогой арадай инструментнүүдэй оркестрэй концерт.

Орбита. 18.15 — Гвиней-Бисаугай Республикын баледэй артистнуудай концерт. 18.45—Түрэһөөр 270 жэлэйнь ойдо. «Михайло Ломоносов»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм.

Улаан-Үдэ. 19.15—«Таанад, агитаторнууд болон политинформаторнуудта». 19.35—Соносхолнууд. 19.45—«По системе Станиславского»—киноочерк.

Орбита. 20.00—Уласхоорондын шэнжэлэл. 20.45—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.05—«Арадай инструментнүүдэй аялга дуунууд». Скрипкэ. 22.00—«Время». 22.35—«Таня» —уран һайханай фильм.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. КПСС-эй ЦК-гай Пленум тухай информационно мэдээсэл. 1981—1985 онуудай СССР-эй Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй, 1982 оной Экономическа ба социальна хүгжэлтын гүрэнэй түсэбэй, 1982 оной СССР-эй Гүрэнэй бюджедэй проектнүүд тухай КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй тогтоол. КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссида.

Хоёрдохи хуудаһанда. Нүхэр Л. И. Брежневэй КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ хэлэһэн үгэ (Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи хуудаһанда).

Гурбадахи хуудаһанда. Социалис мүрысөөн тухай тематическа хуудаһан.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Хилын саанаһаа абтаһан мэдээсэлнүүд.

САГАЙ УЛАРИЛ

МҮНӨӨДЭР республика доторнай бүрхэгшэг байха, зарим газарта багаханаар саһан орохо, һулахан бордоһолхо.

УЛААН-ҮДЭДЭ бүрхэгшэг байха, багаханаар саһан орохо. Баруун тээһээ секундын 7—12 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. 2—4 градус хүйтэн байха.

УНШАГШАД ҺОНИРХОХО БАЙХАТ

ОРШУУЛАГШАНЬ МИХАЙЛО ЛОМОНОСОВ

1739—1742 онуудта хэблэгдэжэ гараһан «Санкт-Петербургын ведомостьнуудэй [illegible] лалтануудай» хабтаһые хэдэе Ленинградай шэнжэлэгшэд ородой эрдэм, техникын хэлэнэй үг үндэһэтэй танилсажа байгаа. Петербургын [illegible] нуудай академиин эрдэм [illegible] гэрүүлгын энэ журналай [illegible] мернууд дотор «К» болон [illegible] гэһэн гар табилгатайгаар [illegible] дэб машинануудай тобшо [illegible] руулга» гэһэн статьягай [illegible] гэлжэлэл толилогдоһон [illegible] гаа.

Тэрэ үеын мэдээжэ [illegible] болон механик академик [illegible] Крафт статьягай автор, [illegible] М. Ломоносов оршуулагша байгаа гэжэ элирүүлээ. Энэ ушарта агууехэ [illegible] тэниие гансал оршуулагша байгаа гэжэ нэрлэхын аргагүй. Механикын, гидротехникын транспортын талаар 92 [illegible] на болон ухаалан зохёолой найруулгые тэрэ үеын [illegible] дэй инхаралда табихын [illegible] Ломоносов нилээд ехэ [illegible] мэри хэһэн байна. Латин, немец, француз үгүүлэлнүүд ород хэлэн дээрэ ойлгосотойгоор оршуулха гээшэ [illegible] тар орёо хэрэг шуу. Эдэ олонхид мүнөөшье техническэ үгүүлэлдэ хэрэглэгдэдэг. [illegible] М. В. Ломоносовой [illegible] том зохёолнуудта нэмээд [illegible] арбан нэгэдэхи том боло[illegible] хо юм. «Наука» хэблэлэй [illegible] нинградай отделени тэрэ [illegible] барлажа гаргахые бэлдэж[illegible]

ДАЛЕТХАНАЙ 115-[illegible] ХАБАР

Осетиин Чикола гэжэ [illegible] урдын һуурин тосхондо [illegible] һуудаг колхозница Далетхан Хекилаевагай гэрэй [illegible] гаар гараһан хүн бүхэн [illegible] эхэнэртэй зүрхэ сэдьхэл[illegible] халуунаар мэндэшэлэл[illegible] заншалтай юм. Энэ хабар [illegible] рэ 115-тай болоо.

Агууехэ Октябриин [illegible] най пүүлээр Далетхан [illegible] шүүлэй тоодо колхоздо [illegible] жо, таряашадай бригада[illegible] фермэдэ хүдэлһэн байгаа. [illegible] шагай ажалайнгаа түлөө нэгэнтэ бэшэ грамотануу[illegible] шагнагдаһан, баяр ба[illegible] ланда хүртэһэн юм. Үндэр [illegible] дада нютагтай энэ [illegible] имагтал ерэтэйдээ пенсид[illegible] раа һэн.

Далетхан Хекилаевагай [illegible] дэн дээрэ хэдэн үеын хүн[illegible] ажабайдал үнгэрһэн ба[illegible] Тэрэ үнгэрһэн байдал [illegible] даа, өөр тухайдаа һонир[illegible] тойгоор домоглон хөөрэ[illegible]

—Манай шэнэ байдал [illegible] шанай байдалһаа тад [illegible] болонхой,—гэжэ Далет[illegible] хөөрэнэ.—Би эхэ хүнөө. М[illegible] хүдөө нютагта болоһон [illegible] билалтанууд тухай үх[illegible] дэйнгээ хуби заяагаар т[illegible] хойлон хэлэжэ шадахаб. [illegible] яад аша, гуша, дүшэнэр[illegible] Эдэмни эрдэмтэд, врач[illegible] агрономууд, инженер[illegible] багшанар болонхой. Урда [illegible] та иимэ юумэн тухай [illegible] домжолжо шадахагүй [illegible] гаабди. Үхибүүдэй баяр [illegible] галһаа үлүү ехэ юумэн [illegible] хагүйл.

200 ЖЭЛЭЙ ҮНГЭРҺ[illegible] ХОЙНО

XVIII зуун жэлэй оро[illegible] композитор Максим Берез[illegible] скиин скрипкэ болон чем[illegible] дээрэ наадагдадаг соната [illegible] дэн зуун жэлэй үнгэрһэн [illegible] но шагнагшадта дахинаа хөөгдэбэ.

Энэ зохёол Киевэй конце[illegible] торидо гүйсэдхэгдөө. Хүгж[illegible] соёлой түүхэдэ хабаатай д[illegible] ментнүүдые, материалнууд[illegible] бэдэрэгэг Киевэй композ[illegible] М. Степаненко тэрэниие т[illegible] барилжа, гүйсэдхэлгэдэ [illegible] дэһэн байгаа.

Сонатын гар бэшэг Па[illegible] дахи национальна библиоте[illegible] нотын таһагта олдобо. Н[illegible] талынь бэшэг энэ зохёо[illegible] хэзээ, хаана байгуулагда[illegible] тухай мэдээсэнэ: «1772 он, [illegible] за хото». Мэргэжэл шада[illegible] ряа дээшэлүүлхэ зорилго[illegible] гоор Италида эльгээгдэһэн Березовский тиихэ үедэ фи[illegible] монинуудай Болониин а[illegible] миин академик болоһон [illegible] гаа.

Уран бэлигтэ композито[illegible] зохёохы ажал ябуулгаһаа [illegible] хэн зохёолнуудынь—ол[illegible] камерна коллективүүдэй [illegible] сэдхэдэг «Не отвержи мене [illegible] время старости» гэжэ хо[illegible] концерт, «Демофон» гэһэн [illegible] ро болон хэдэн хоорн[illegible] бидэнэртэ хүрэжэ ерэнхэй. [illegible] гэ ороной инструментал[illegible] хүгжэмэй эгээл эртэ үр[illegible] мэдээжэ зохёолнуудтай шаг[illegible] шад танилсаха аргатай б[illegible] бо.

(ТАСС)

Редактор
Р. Б. ГАРМАЕВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. ЛЕНИНА, 35, редактор—2-54-54, приемная —2-54-93, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50-52 секретарнат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства —2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, информации—2-34-05, перевод—2-54-93, писем и селькоров —2-67-81, корректорская—2-35-95, машинное бюро—2-57-63, фотолаборатория—2-33-61, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств полиграфии и книжной торговли.
Н-03654. Заказ № 264. Индекс 50[illegible]